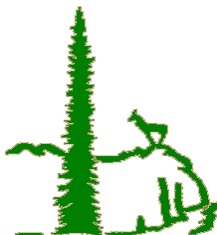

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ "НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА"
БАЈИНА БАШТА**

НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ
ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ
СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА
ЗА 2024.ГОДИНУ**

Март, 2025.година

ЈП „Национални парк Тара“
40 Број: 513/1
Датум: 31.03.2025. године
Бајина Башта

На основу члана 18. Закона о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018), и члана 29. Статута ЈП „Национални парк Тара“ Бајина Башта, Надзорни одбор предузећа, дана 31.03.2025. године, донео је следећу:

О Д Л У К У
о усвајању Извештаја о стању природних вредности и
радом створених вредности у Националном парку Тара за 2024. годину

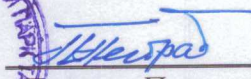
УСВАЈА СЕ Извештаја о стању природних вредности и радом створених вредности у Националном парку Тара за 2024. годину.

Извештај из става 1. је саставни део ове одлуке.

Ову одлуку, у складу са чланом 18. Закона о националним парковима, доставити Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Надзорни одбор
Председник

Предраг Петровић

У складу са одредбама члана 18. Закона о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018 – др.закон), сачињен је Извештај о стању природних вредности и радом створених вредности у Националном парку Тара за 2024.годину и доставља се Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Министарство заштите животне средине, Извештај о стању природних вредности и радом створених вредности са Мишљењем, доставља Влади Републике Србије.

С А Д Р Ж А Ј

1.ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА-----	3
2.ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ-----	6
3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА-----	30
4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТАЖИВАЧКИХ,ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ-----	34
5.ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА-----	34
6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ СА АКТОМ О ЗАШТИТИ-----	42
7. ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ-----	44
8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ -----	45
9. ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА-----	70
10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА-----	72

1. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА

1.1. Израда планских аката

У складу са Законом о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015 и 95/2018 – др. закон), за потребе израде Програма управљања Националним парком Тара за 2024. годину, прибављени су Услови заштите природе од Министарства заштите животне средине (број 353-02- 03759/2023-04 од 09.11.2023.године) и у планираним роковима донешен је Програм управљања Националним парком Тара за 2024.годину и добијена је сагласност Министарства заштите животне средине (број 000367120 2023 14850 004 002 501 113 од 30.01.2024.године). У планираним роковима донешен је и Програм пословања Јавног предузећа “Национални парк Тара“ за 2024. годину и добијена сагласност Владе Републике Србије.

У складу са Законом о националним парковима, до 31. марта 2024.године, достављен је Извештај о стању природних и створених вредности Националног парка Тара за 2023.годину, Заводу за заштиту природе Србије и надлежном Министарству заштите животне средине. Извештај о стању природних и створених вредности Националног парка Тара за 2023.годину, прихваћен је закључком од Владе Републике Србије.

1.2. Активности на планирању и градњи објеката

Планирање и изградња објеката и уређење простора у Националном парку Тара, вршено је у складу са условима за уређење простора туристичких зона, на основу Планава генералне регулације подручја Рачанска Шљивовица, Калуђерске Баре, Соколина и Ослуша. У току 2024.године вршена је Измена и допуна плана генералне регулације подручја Рачанска Шљивовица. За туристичке зоне и просторне целине за које нису донети урбанистички планови, планирање и изградња вршено је искључиво уз предходно прибављене услове заштите природе, издате од стране Министарства заштите животне средине по стручној основи Завода за заштиту природе Србије.

У циљу примене Плана детаљне регулације језера Перућац, контактирана је Општинска управа Бајина Башта, у вези почетка примене регулисања постављања сплавова на језеру Перућац. Имплементација плана, од стране Општинске управе Бајина Башта, није почела ни у 2024.години.

Израда Плана детаљне регулације обале језера Заовине, започета је крајем 2021.године и планом је обухвћена површина од 600 ха. У 2022. години, извршено је геодетско снимање терена и израда катастарско - геодетског плана за потребе ПДР Заовине. У 2023.години, завршен је нацрт плана и рани јавни увид. Урађен је анекс уговора о изради пална и план је завршен у новембру 2024.године, добијање су неопходне сагласности у 2024. године и предстоји усвајање плана од стране Скупштине општине Бајина Башта. Обрађивач плана био је ЈУГИНУС – Београд.

У току 2024. године, од стране Министарства заштите животне средине по стручној основи Завода за заштиту природе, добијена су 116 позитивних решења о условима заштите природе и 7 негативних решења :

- за изградњу стамбених, викенд и помоћних објеката - 83 решења,

- за изградњу водовода и канализације -8 решења,
- за изградњу електроводова, трафостаница и одржавање објеката „Електропривреда Србије“- ХЕ „Бајина Башта“ - 8 решења,
- за изградњу путева – 4 решења,
- за снимање филмова и одржавање спортских манифестација - 6 решења,
- за одржавање еколошких кампова и студенске и ђачке праксе - 4 решења,
- за санацију клизишта и инвестициона одржавање објеката - 3 решења,
- одбијени захтеви (градња објеката и изградња путева) – 7 решења.

1.2.1. Издата мишљења и услови за просторно планска докумената:

1. Мишљење на захтев општина Бајина Башта за услове и податке од значаја за израду Урбанистичког пројекта за изградњу и партерно уређење отворене вишефункционалне површине – ТРГ на кат.парцели бр. 1771/ КО Мала Река, насеље Калуђерске Баре.
2. Мишљење на захтев 03Број:350-197/2023. за издавање услова за подручја Петих измена и допуна Плана генералне регулације Бајине Баште.
3. Мишљење на захтев за услове и податке за потребе израде Урбанистичког пројекта за изградњу Производне хале за прераду рибе на кат.парцели бр. 30 КО Перућац, општина Бајина Башта, у оквиру комплекса рибњака.

1.2.2.Издата мишљења у вези озакоњења објеката у парку:

По захтеву инвеститора издата су 15 мишљења у вези озакоњења објеката :

1. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.941/19 КО Коњска Река, власник Стаменић Светлана, Бајина Башта.
2. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.4369/6 КО Солотуша, власник Стаменић Зоран, Солотуша бр. 197А, Бајина Башта.
3. Мишљење на захтев за озакоњење незаконито изграђених објеката бр.1, и бр. 2 на катастарској парцели бр.1871/1 КО Мала Река, власник Живановић Милоје, Бајина Башта, Мала Река бр.253.
4. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног објекта бр.3 на кат. парцели бр. 4400 КО Солотуша, власник Вилотић Милојко, Светосавска 137, Бајина Башта.
5. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.1743 КО Заовине, власника Весна и Драган Лешић, ул. Иве Лоле Рибара бр. 82, Бачка Паланка.
6. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.1040/3 КО Коњска Река, власник Радош Ристовић, ул. Јоакима Вујућа бр.16ц, Ужице.
7. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног објекта на катастарској парцели бр.766/2 КО Бесеровина, власник Тадић Вукоман, Бесеровина, Бајина Башта.
8. Мишљење на захтев на захтев број 354-00-00091/2023-09, а у вези озакоњења стамбеног објекта бр.1 на катастарској парцели 1040/3 КО Коњска Река, подносиоца захтева Александар и Андреа Јовановић.

9. Захтев за озакоњење изграђеног објекта на катастарској парцели бр.1495/3 КО Рача, власник Поповић Радојка, Душана Вишића 29, Бајина Башта.
10. Мишљење на захтев 03/1 број 351-13/2024. за озакоњење изграђеног стамбеног објекта бр.2 и помоћних објеката бр.3 и бр.4 на кат. парцели бр.979 КО Бесеровина, власник Вимић Митар из Бесеровине, Бајина Башта.
11. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног помоћног објекта бр.1 на катастарској парцели бр.1618 КО Мала Река, власник Љубинко Јовановић из Бајина Башта, Мала Река бб.
12. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.3606/7 КО Заовине, а који су поднели Александар Јовановић и Андреа Јовановић из Београда.
13. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног објекта на катастарској парцели бр.1429/3 КО Бесеровина, власник Јовановић Милован, Бесеровина бр.169, Бајина Башта. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђених 7 објеката у оквиру комплекса Дечијег одмаралишта Митровац на Тари на кат. парцелама бр.875/5 и 875/6 КО Перућац, за које је захтев поднео Центар дечијих летовалишта и опоравилишта града Београда, Рисанска 12, Београд.
14. Мишљење на захтев за озакоњење изграђеног стамбеног објекта бр.1 и помоћног објекта бр.2 на катастарској парцели бр. 1186/3 КО Бесеровина, власник Петровић Милојка, Бесеровина бр.74, Бајина Башта.
15. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта бр.1 на кат. парцели бр.873/1 КО Коњска Река, власник Пердух Оливера, Бајина Башта.

1.2.3. Издата мишљења у вези промене културе земљишта

1. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 1256/11 КО Бесеровина, подносилац захтева Ђорђевић Радослав, Љубић бр.509, Чачак.
2. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 1531/1 КО Рача, подносилац захтева Милошевић Зоран из Новог Сада.
3. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 3946/3 КО Солотуша, подносилац захтева Драган Обреновић из Бајине Баште.
4. Мишљење на захтев за сагласност за промену културе и класе земљишта на катастарској парцели бр. 940/2 КО Коњска Река, подносиоци захтева Стефановић Данијела и Стефановић Срђан, Македонска 28, Београд.

1.2.4. Издата мишљења у вези осталих инвестиција и активности

1. Сагласност на допис DRINA GREEN D.O.O. у вези уклањања металних стубића на реци Врело у Перућцу.
2. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за прикључење стамбеног објекта на водовод „Тара“, на катастарској парцели бр. 1286/12 КО Бесеровина, подносиоц захтева Рудовић Радмила, Његошева 6, 21460 Врбас.

3. Мишљење на захтев за сагласност за насипање пута на делу катастарске парцеле број 4140/15 КО Солотуша (по захтеву 03 Број 350-87/2024. од 22.4.2024.године, од стране Општине Бајина Башта, општинска управа.
4. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев за сагласност за извођење радова на изградњи оптичке интернет конекције до катастарске парцеле бр. 1058 КО Перућац, власник STRONG INVEST DOO, Београд-Савски Венац.
5. Мишљење ЈП „Национални парк Тара“ на захтев Спортског ауто и картинг савеза Србије за сагласност за одржавање спортске манифестације-ауто трка на брдским стазама „Тара 2024“. 7. и 8. септембра 2024. године на подручју НП „Тара“, у временском периоду од 08:00 до 20:00 часова.
6. Мишљење о могућности изградње стамбеног објекта, на катастарској парцели број 1443 КО Јагошница у Националном парку Тара.

У извештајном периоду за подручје Националног парка Тара, издате грађевинске дозволе од стране општинска управа Бајина Башта, било је 39. У односу на број издатих дозвола, на терену је знатно мање започетих радова на изградњи објеката. Инвеститори који добију дозволе, у великом броју пријављују почетак радова управљачу Националног парка Тара, што је позитивна пракса. Чувари Националног парка Тара, на терену контролисали су почетак радова и градњу објеката. Републичка грађевинска инспекција контролисала је градњу објеката, било је 13 контрола републичког грађевинског инспектора.

2. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

2.1. Активности на заштити и одржавању природних и радом створених вредности

Приоритетне активности на чувању и заштити подручја, односиле су се на редовну контролу активности у парку у складу са Правилником о унутрашњем реду, контролу промета дрвних сортимената, контролу изношења смећа са простора парка, попису објеката за примену накнада, контроли градње путева, коришћења камена, контроли снимања филмова, контроли одржавања спортских и туристичких манифестација. .

Контролисано је и одржавање спортско - туристичких манифестација, одржана је крос трка „Трибалион“, трка се одвијала у складу са добијеним решењем о условима заштите природе. Такође, контролисана је организација мото трке – рели, која на крају, иако су добијени позитивни услови заштите природе, није одржана због пропуста организатора. Контролисане су све активности око снимања филмова и видео записа. Посебан проблем стварали су квадови, вршена је контрола употребе квадова, обележени су путеви и стазе на којима је забрањена употреба квадова.

Са простора националног парка, редовно се прикупљао и односо комунални отпад од стране општинског Јавног комуналног предузећа „12 септембар“ - Бајина Башта и за део извршених услуга комуналног предузећа, управљач је сносио трошкове.

Активности чуварске службе биле су везане и за ефикасније управљање комуналним отпадом и спречавање дивљих депонија. У извештајном периоду, било је више акција

чишћења дивљих депонија на подручју Калуђерских Бара, Митровца, Предовог Крста и Перућца. Поводом Дана заштите животне средине и Дана планете земље, изведене су акције чишћења подручја Митровац, Перућац и Калуђерским Барама.

Дана 22.04.2024.године, објекти „улазних капија“ у Перућцу и на Калуђерским Барама, стављени су истовремено у функцију контроле уласка моторних возила и наплате накнаде за улазак моторних возила у Национални парк Тара.

У чувању подручја Националног парка Тара посебна пажња усмерена је на активности у организовању противпожарне заштите, спроведена је редовна провера знања свих запослених у противпожарној заштити, провера исправности противпожарних апарата, као и редовна дежурства на терену у летњем периоду.

Вршена је и превентивна заштита од пожара кроз информисање и едукацију локалног становништва и посетилаца Националног парка Тара, израда информативних табли и пропагандног материјала о забрани употребе отвореног пламена у Националном парку, као и њихово постављање на терену, оглашавање у локалним медијима. Такође, спроведена су и противпожарна дежурства. Вршена је контрола исправности преносних противпожарних апарата у објектима и моторним возилима, класе S и CO2, као и провера исправности хидраната и вештачких водозахвата, од стране овлашћене организације.

Током јула и августа 2024. године, реализован је пројекат под називом „**Заједно против шумских пожара: Оснаживање локалне заједнице**“. Циљ пројекта био је подизање свести и едукација локалне заједнице, укључујући децу, о превенцији шумских пожара.

Информативна табла

Едукативни двојезични летак

Активности по пријекту биле су: Организација радионица и предавања за децу и одрасле о узроцима и последицама шумских пожара, Едукативни квиз знања на тему заштите од пожара, у коме су учествовале групе деце назване по угроженим врстама НП Тара, Приче из праксе, попут пожара у Заовинама 2012. године, које су служиле као увод за објашњење услова за настанак пожара, Едукативни двојезични летци од пожара кроз флајере и визуелна средства, Постављање информативном табли са сликом медведице и мечета, које су осмишљене да информишу посетиоце о тренутним ризицима од пожара и одговарајућем понашању у природи.

Сprovedена је и **Обука о понашању и руковању ватром** коју је организовала Канцеларија за међународне програме Службе за шуме Сједињених Америчких Држава (USFS).

Обука се успешно одржала у Бајиној Башти од 21. до 26. октобра, 2024.године. Сектор за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова и НП Тара су главни партнери и учесници обуке.

Теоријски део обуке су чинила уводна предавања о принципима контролисаног паљења, законодавству, безбедносним протоколима и стратегијама за минимизирање ризика од нежељених пожара.

Учесници су размењивали искуства о изазовима и методама превенције и контроле шумских пожара, као и о имплементацији стратегија у својим регионима.

Практични део је чинио показну вежбу на парцели на Дебелом брду, ван Националног парка Тара, у државним шумама, на површине 2,5 ха. Одабрани терен је био с југозападном експозицијом, стрмим тереном и специфичном вегетацијом (клека, папрат, хрест, глог, трњина са примесама црног бора). Учесници су примењивали научене технике контролисаног паљења, под надзором стручњака из USFS и локалних ватрогасаца

Практични део обуке на локацији „Капија Подриње“

Наведена обука имала је кључну улогу у јачању капацитета за спровођење контролисаног паљења, што је од значаја за заштиту шума у Националног парка Тара и шире.

2.2. Активности на праћењу и унапређењу стања природних и радом створених вредности

2.2.1. Праћење стања природних вредности

Шире подручје Таре идентификовано је као подручје значајно за биљке (Important Plant Areas – IPA) и као подручје значајно за птице – (Important Bird Areas – IBA) CODE: IBA026SRB. Поред тога, од 2003. године подручје Националног парка „Тара“ представља и одабрано подручје за дневне лептире у Србији (Prime Butterfly Areas in Serbia – PBA).

У оквиру EMERALD мреже, подручје Таре је идентификовано као значајно подручје (TARA YUSRB009). EMERALD представља еколошку мрежу састављену од Подручја од посебне важности за заштиту природе (ASCI), односно просторних целина и станишта које су од посебног националног и међународног значаја са аспекта очувања биолошке разноврсности.

Подручје Националног парка Тара препознато је и као значајно подручје у оквиру еколошке мреже НАТУРА 2000 и по Директиви о стаништима и по Директиви о птицама.

Имајући у виду наведено и у складу са одредбама Уредбе о еколошкој мрежи, планиране су активности на праћењу стања природних вредности, кроз редовне активности на процени стања и заштити строго заштићених врста и станишта.

2.2.1.1. Мониторинг Панчићеве оморице

Током претходних година вршено је на више начина праћење стања угрожене врсте, Панчићеве оморице, чија су скоро, сва налазишта у Србији на подручју Националног парка Тара. Захваљујући досадашњим истраживањима, одређене популације Панчићеве оморице са одређених аспеката су биле значајне за очување, обзиром да је евидентан процес изумирања Панчићеве оморице на природним стаништима. Узроци за то су бројни, попут климатских промена и интензивнијег процеса сушења.

Пошто је навршено 10 година од постављања огледних поља, у 2024.години вршено је обележавање ознака у огледном пољу и мерење висина и пречника појединачних стабала оморице. Као и претходних година, по постављеним критеријумима вршило се осматрање на три постављена огледна поља у резерватима Љути Брег, Било, Црвене стене. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су у складу са следећом методологијом: *пречник у цм; висина у м статус стабла; степен дефолијације* – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији" *деколоризација* – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији" *величина крошње ;плодоношење ; сушење; напомена – оштећења, болести и друга запажања.*

На локалитету Црвени поток извршена је реинтродукција Панчићеве оморице (Picea omorika) садњом 40 садница оморице. Обнова постојеће природне популације обављена је садњом садница из природних популација Панчићеве оморице са локалитета „Караула штула“. Семе је сакупљено 2021. године, а садни материјал произведен у расаднику Националног парка Тара из наведеног семена. Дана,16.04.2024. године у Црвеном потоку посађено је 20

садница Панчићеве оморице на четири огледна поља. Друга садња обављена дана 29.10.2024.године, 20 садница оморице посађене су на пет огледних поља. Садњи присуствовала су и стручна лица из Завода за заштиту природе Србије.

Треба истаћи да када су формирана огледна поља одабрано је 50 здравих стабала. Током последњих година забележено је убрзано сушење што је резултовало са следећим вредностима осушених или у процесу сушења стабала:

Огледно поље	Број сувих и стабала која се суше	Проценат сувих и стабала која се суше
1.Црвене стене	16	32 %
2.Љути брег	14	28%
3.Било	15	30%

Интезитет сушења у 2024. години када се гледа укупан број је значајан, готово трећина стабала сува. На праћеним локалитетима је забележено слабо плодоношење, највише у Љутом брегу. На подручју огледног поља Црвене Стене забележено је подмлађивање оморице у оквиру поља.

2.2.1.2. Мониторинг флоре

Мониторинг флоре је вишегодишња активност, настављен је праћењем најзначајних врста биљака за Тару, при томе је посебан акценат био праћење ендемичних и строго заштићених врста у Националном парку Тара.

Током 2024. године евидентирано је 33 таксона васкуларне флоре (угрожене, ретке, заштићене) ранга врсте и подврсте, од чега највише врста припада породици орхидеја. Налаз сваке врсте је геореференциран, а одређене су и основне карактеристике локалитета на коме је врста констатована. Будући да се ради о ретким, угроженим и заштићеним врстама, утврђена је бројност њихових популација, степен очуваности станишта, као и актуелни и/или потенцијални фактори угрожавања.

1.Мониторинг ендемичних и строго заштићених врста флоре

Током 2024. године праћено је стање ендемичних врста : *Aquilegia nickolicii*, *Centaurea derventana*, *Edraianthus jugoslavicus*. Након више године од реконструкције пута поред језера Перућац уочава се пораст популација врсте *Aquilegia nickolicii* која је некада била широко распрострањена на сипарима изнад пута. Николићева кандилка и дервентански различак и даље остају угрожени због изложености њихових станишта људским притисцима.

Такође праћено је стање и 2 врсте из рода *Iris*. Бројно стање строгозаштићене врсте *Iris sibirica* се може оценити као задовољавајуће и ове године са забележених више група са већим бројем јединки. Ова врста је такође зависна доста од климатских услова и једини локалитет (Јаревац) на коме расте је потенцијално угрожен од стране човека.

Друга врста из овог рода је *Iris reichenbachii*. Такође се бележи само на једном локалитету у парку са малим бројем јединки као и површином коју заузима (локалитет Дрлије).Извршено је и праћење стања врсте која је претходно идентификована као *Pullsatila*

vulgaris subsp. Grandis, једини локалитет у Националном парку се налази на изузетно неприступачном терену у кањону Бруснице, утврђено је присуство само 3 јединке ове врсте.

2. Мониторинг популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula*

Праћене су и карактеристике популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula* на подручју Божурне и Пожара у Растишту, као и у Заовинама на потезу Тетеребице, Рујевица. Као и у претходној години на потезу Рујевица бележи се мањи број регистрованих јединки док на другим локалитетима се бележи повољан статус ових врста. Популације су претходно на Пасаку погођен пожаром. Међутим изградњом новог макадамског пута уништена је цела субопулација врсте божура *Paeonia officinalis* у горњем делу Пасак. Статус врста божура на Тари и даље остаје неразјашњен и чекају се резултати генетичких истраживања који би требало да расветле овај проблем. Без обзира на то свих 5 врста божура у Србији су строго заштићени и представљају природну реткост која се мора пратити.

3. Мониторинг строго заштићених и заштићених врста орхидеја

У оквиру праћења стања строго заштићених и заштићених врста орхидеја евидентирано је стање 23 таксона орхидеја које насељавају различите типове станишта на подручју Националног парка Тара:

- *Anacamptis coriophora* (L.) R.M.Bateman
- *Anacamptis pyramidalis* (L.) Rich.
- *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch
- *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce
- *Dactylorhiza saccifera* (Brongn.) Soó subsp. *saccifera*
- *Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó
- *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó
- *Epipactis helleborine* (L.) Crantz subsp. *helleborine*
- *Epipactis microphylla* (Ehrh.) Sw.
- *Epipactis palustris* (L.) Crantz
- *Epipactis purpurata* Sm.
- *Goodyera repens* (L.) R. Br.
- *Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.
- *Gymnadenia odoratissima* (L.) Rich.
- *Neottia nidus-avis* (L.) Rich.
- *Neottia ovata* (L.) Bluff & Fingerh.
- *Neotinea tridentata* (Scop.) R.M.Bateman
- *Neotinea ustulata* (L.) R.M.Bateman,
- *Orchis simia* Lam.
- *Ophrys scolopax* subsp. *cornuta* (Steven) E.G.Camus
- *Platanthera bifolia* (L.) Rich.
- *Traunsteinera globosa* (L.) Rchb.
- *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall.

За врсту *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall забележен је нови локалитет и то на подручју Дикаве.

Међу констатованим орхидејама, истиче се врста *Epipactis purpurata* Sm. која је први пут регистрована на локалитетима Гребен и Растиште (Андрићи). Ова орхидеја је 2010. године први пут регистрована у Србији (на планини Маљен), а на подручју Националног парка Тара је први пут пронађена 2016. године на следећим локалитетима: Митровац, Тисово брдо – Барски до, Николићи (Рељин врх), Камено брдо – Старе куће, Кичељ – Камено брдо, Кичељ – Старе куће.

Значајно је одржавање популације бореалне врсте *Goodyera repens* (L.) R. Br. се на локалитету Црвени поток, на микростаништу у близини шумске стазе, у непосредној близини Тепих ливаде. Ризик за ову популацију представља управо близина шумске стазе и евентуално гажење од стране посетилаца.

4. Мониторинг маховина тресетница

Мониторинг маховина тресетница спроводи се у сарадњи са Биолошким факултетом из Београда. У 2024. години спроведене су следеће активности у погледу маховина на подручју резервата Црвени поток:

- Вршен је сезонски мониторинг тресетница у резервату Црвени поток,
- Узгој тресетница у Ботаничкој башти Јевремовац у Београду, где се планира успостављање *ex situ* колекције тресетница, које би даље могле да представљају базу за пропагацију и транслокацију (да се не би узимао материјал из природе), а уједно би представља и *back up* (резерву) за случај ишчезавања неке од третираних врста.
- Настављено је са транслокацијом тресетница у циљу њиховог умножавања односно успостављања нових субпопулација.

Отварање склопа вегетације, пре свега ветроломима и ветроизвалама, које због исушивања подлоге бивају све чешће и обимније, доводи до додатног исушивања директном Сунчевом радијацијом те теписи тресетница који су ту раније расли, бивају прерасли васкуларном мезофилном вегетацијом и временом у потпуности елиминисани. И током 2024 године, приметно је ширење мезофилне и нешумске вегетације на релативно малом подручју резервата Црвени поток, а листа врста које се сада ту налазе (а није им место) сваке године је све дужа.

Оштећења настала интензивном сунчевом радијацијом, примећено је на пре свих на врсти *Sphagnum palustre* у нешто мањем обиму него претходних година, али и даље није редок феномен нарочито код ове врсте. Све то јасно указује да се тресетнице налазе у изразито субоптималним условима и да су у повлачењу/оподању.

Недостатак воде током вегетационе сезоне и измена хидролошких услова станишта у оквиру резервата Црвени поток, не само да онемогућавају ширење популација тресетница, већ је то директан проблем њиховог опстанка. Важно је предузимати биотехничке мере за очување ових врста попут *ex situ* колекција и транслокација, као и интервенција на самом станишту.

У 2024. години постављене су иницијалне популације 4 различите врсте тресетница на ширем простору резервата Црвени поток.

5. Ревитализација популације српске режухе

У 2022 / 2023. години спроведено је јачање популације српске режухе у оквиру парка и то на два локалитета – Перућац и кањон Дервенте. Биљке које су одгајане у *ex situ* условима су биле пренете на поменуте локалитете.

Активности на ревитализацији Српске режухе подразумевају комбинацију *in-situ* и *ex-situ* метода и спровode се у сарадњи са Биолошким факултетом из Београда.

Услед претходне реконструкције пута уништено је једно станиште ове врсте, а такође је била ишчезла и из Кањон Дервенте где је претходно била бележена.

Ревитализација популације је почеле 2018. године, бројност популације је била око 20 јединки на површини од 25 m², од којих је само једна индивидуа била у цвету. Предузете мере (чишћење и отварање станишта мануелним одрстрађивањем конкурентске вегетације, појачање популације садњом јединки произведених у *ex-situ* условима из семена), довеле су до постепеног повећања како укупног броја, тако и броја репродуктивно зрелих јединки у цвету.

Услед изразито неповољних услова на станишту у 2024.години (висока температура и суша) забележен је мањи број зрелих јединки у односу на пролеће претходне године око 25 јединки у цвету и око 50 јувенилних на укупној површини од око 54 m². Током последње теренске посете крајем октобра, само две јединке су још увек биле у цвету, али се појавио знатан број јувенилних јединки и у делу поред пута у Перућцу и на самом сипару, међу којима је 30-40 јединки веома лепо развијено .

Главни фактори који угрожавају опстанак *C. serbica* на једином локалитету који ова врста насељава у Србији су нестанак, нарушавање и фрагментација природних станишта. Наиме, врста је некада вероватно насељавала већу површину у околини Перућца са кањоном реке Дервенте.

Активности на ревитализацији српске режухе (*Cardamine serbica*) на локалитету Перућац током 2024. године обухватиле су:

- праћење стања популације (пребројавање јединки у вегетативној и репродуктивној фази, процена броја плодова са приметним семенима) и маркирање нових јединки;
- узгајање биљака у *ex-situ* условима из семена у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду;
- јачање популације стварањем повољнијих услова за развој јединки српске режухе уклањањем околних компетитивних биљних врста, као и транслокацијом јединки из дела поред пута у више делове сипара и садњом јединки произведених у *ex-situ* условима;
- сакупљање семена ради чувања у банци семена и ради узгајања у *ex-situ* условима у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду.

Јачање популације стварањем повољнијих услова

У сврху јачања популације српске режухе на локалитету Перућац примењено је рашчишћавање станишта и транслокација јединки. Како би се смањио ефекат интерспецијске конкуренције, простор око постојећих индивидуа је и ове године чишћен нарочито од врста које нису типичне за заједнице са *C. serbica*, а имају велики репродуктивни потенцијал, способност обрастања великих површина за кратко време и стварања велике засене (*Petasites* sp., *Rubus*

idaeus, Eupatorium cannabinum, Cotinus coggygria, Tilia cordata).

У мају је извршена транслокација 10 најбоље развијених јединки добијених у ex-situ условима у Институту за ботанику на локалитет код језера Перућац и каснијим мониторингом је утврђено да су све примиле. Осим тога, и у пролећном и у јесењем периоду урађена је транслокација неколико десетина јединки из дела станишта поред самог пута у више делове сипара, како би се појачала бројност у том делу популације.

6. Картирање инвазивних врста

Подручје Националног парка Тара је заштићено подручје прве категорије и углавном се одликује природним и полуприродним стабилним екосистемима, међутим, спорадично се уочава присуство страних и инвазивних врста. Стране биљне врсте могу имати бројне негативне последице на структуру, функцију и динамику екосистема у којима се могу понашати као инвазивне. Ове врсте су углавном присутне на ободу екосистема уз путну инфраструктуру и у насељима.

На подручју Националног парка “Тара”, популација киселог дрвета је најбројнија на локалитету Приседли, док се на локалитету Растиште, односно Седаљка јавља појединачно, са малом бројности. Између ове 2 популације, по бројности је локалитет поред пута Перућац - Митровац, у околини видиковца “Зеленика”. На обе локације, где је изражена експозиција, налази се на странама окренутим ка северу или северозападу.

За сада не угрожава у великој мери постојеће састојине, односно аутохтоне врсте. Углавном је евидентирана поред асфалтних путева, на ивицама састојина. Ипак, не треба занемарити и потценити потенцијал киселог дрвета као инвазивне врсте. С обзиром на његове еколошке карактеристике, има потенцијал ширења на стаништима где се јављају и остале пионирске аутохтоне врсте, до одређене надморске висине. Међутим, у шумама сциофилних врста, као што су шуме букве, а нарочито шуме букве, јеле и смрче, које се налазе у појасу изнад, сматрамо да ширење киселог дрвета није велика претња, између осталог и због стабилности полидоминантних заједница. Оно што налаже на опрез је сушење, нарочито смрче, последњих година, у нижим деловима, вероватно због климатских промена.

2.2.1.3. Мониторинг гљива

Истраженост Таре у погледу разноврсности гљива је и даље мала. Сматра се да су станишта на Тари изузетно важни миколошки локалитети. Праћење стања је важно и за строго заштићене и заштићене врсте гљива којих је у претходној години регистровано укупно 13 врста.

Мониторинг гљива и инвентаризација гљива у 2024. године је спроведен у сарадњи са Природно-математичким факултетом - ПМФ у Новом Саду, преко ПроФунги Лабораторије Департамента за Биологију и екологију – ДБЕ.

У оквиру теренских истраживања следећи локалитети обрађени су: Митровац, Предов крст, Калуђерске Баре, Рачанска Шљивовица, Јаревац, Коњска Река, Соколина, Манастир Рача. Утврђене врсте су евидентирани, фотографисане и мапиране у ГПС систему. Део узорака је сачуван у виду сувих плодних тела, која су депонована у оквиру миколошке збирке ПроФунги лабораторије ДБЕ, ПМФ-а у Новом Саду.

Током 2024.године укупно је забележено 849 налаза и 380 врста гљива, од којих 11 има

стаус заштићене врсте у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службеном гласнику РС", бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016) : *Boletus edulis*, *Cantatharellus amethysteus*, *Cantharellus cibarius*, *Evernia prunasti*, *Hydnum repandum*, *Lactarius deterrimus*, *Lactarius salmonicolor*, *Lactarius deliciosus*, *Lactarius semisanguifluus*, *Marasmius oreades*, *Russula cyanoxantha*, док су 3 врсте строго заштићене : *Hericium alpestre*, *Hericium coralloides*, *Psilocybe serbica*.

2.2.1.4. Мониторинг фауне

У склопу мониторинга фауне, прати се више група организама животиња. За сваку групу организама неопходно је применити одговарајуће методе истраживања и посматрања.

Програми мониторинга обухватају велике звери, мрког медведа, затим од других кичмењака птице, као и поједине врсте водоземаца и гмизаваца. Од бескичмењака значајна врста која је обухваћена програмима праћења је и даље Панчићев скакавац који има статус ЕН у Црвеној Књизи Orthoptera. Затим, прате се и значајне врсте дневних лептира, а такође се већ две године истражује подземна фауна.

1. Праћење одабраних врста сисара

Мониторинг фауне вршио се у оквиру више активности: путем инфрацрвене детекције, сателитског праћења активности јединки мрког медведа и праћење мрког медведа генетском идентификацијом.

Праћење мрког медведа методом инфрацрвене детекције

Праћење мрког медведа методом инфрацрвене детекције је праћење медведа помоћу камера. Камере су постављане у оквиру квадрата 3х3км. Циљна врста праћења је мрки медвед. Поред мрког медведа камере бележе активност низа других врста. Више камера је постављено на самим хранилиштима пошто је ту већа концентрација животиња. На терену је за праћење је у односу на претходно постављених 20 камера преостало само 15 камера због крађе од стране непознатих лица.

Камере које су на хранилиштима подешене су да раде у режиму видео записа трајања 30 или са паузама од 10 секунди између 2 снимања. Камере на хранилишта на теже доступним локацијама подешене су на слике са паузом између две слике од 10 секунди. И даље је проблем да се изврши жељени распоред камера по терену због учесталих крађа. И због тога је извршена набавка једне термовизијска камера за праћење медведа.

За наведену активност - набавка опреме, добијена су средства Министарства заштите животне средине у износу од 250.000,00 динара.

Праћење мрког медведа генетском идентификацијом

С обзиром да је навршено пет година од претходног мониторинга мрког медведа методом генетском идентификацијом, у 2024.години је спровенео поновно сакупљање узорака за потребе генетске идентификације.

У сврху генетичких анализа популације мрког медведа (*Ursus arctos*) примерном

анализе сета одабраних микросателитских локуса, прикупљено је укупно 50 узорака фецеса. Узорци су прикупљени са укупно 42 локалитета на територији Националног парка Тара. Током теренског рада материјал је сакупљан у пластичним киветама конусног облика и преливен 95% етанолом. Приликом узорковања бележене су и информације о датума узорковања, називу локалитета узорковања, као и географске ширине и географске дужине. Пластичне кивете у којима се налази материјал пореклом од исте индивидуе су одлагане у заједничку пластичну кесицу, како би се постигла боља организација и лакши приступ узорцима.

Праћење мрког медведа обележавањем ГПС-ГСМ огрлицом

Захваљујући подршци донатора и Министарства животне средине, тренутно се прате две јединке мрког медведа. Мрки медвед Дамњан једна од крупнијих јединки која је маркирана на овај начин у НП Тара доста се задржава у границама парка где и зимује на подручју првог степена заштите Звезда.

2. Праћење Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphulla serbica*)

Панчићев скакавац, као ендемо-реликтна и строго заштићена врста је свакако једна од најзначајних врста на подручју Националног парка. Захваљујући интензивном праћењу стања и истраживању претходних година евидентиран је низ нових локалитета са Панчићевим скакавцем (*Pyrgomorphulla serbica*). Светска популације ове врсте је искључиво распрострањена на подручју Националног парка Тара. Досадашње активности и сарадња са ПМФ-ом из Новог Сада су допринеле доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

У јуну и октобру месецу 2024. године на ширим просторима Националног парка „Тара“ истраживана је присутност, стање, бројност и динамика популација ендемичне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphulla serbica*). Од 18 локација које су биле предмет обиласка, на 14 су регистроване јединке Панчићевог скакавца а на 4 не. Укупно је забележено 50 јединки ове врсте на обиђеним локалитетима. Уочено је варирање бројности популација и карактеристика јединки у складу са временским условима.

3. Праћење дневних лептира

Подручје Националног парка Тара је значајно за очување врста дневних лептира за подручје наше земље, тако да се планира са наставком активности на праћењу и утврђивању стања популација, као и њихових станишта.

Теренска истраживања фауне дневних лептира у 2024. години спроведена су у сарадњи са организацијом „Хабипрот“. Праћене посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ а то су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV).

Најмања бројност и распрострањење, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*. Ова врста је у прошлости налажена на више локалитета. У 2024. години, је потрага за овом врстом лептира обухватила велики број локалитета која по типу станишта одговарају овом лептира,

као и жедњаку, биљци хранитељки аполона. Међутим, овај лептир је пронађен на свега два локалитета са малим популацијама (Козји рид и Јањач). Истраживањима је утврђен велики број потенцијалних станишта за овог лептира, али је на велики број девастиранан вађењем камена за потребе изградње шумских путева, чиме се директно угрожена наведена станишта.

4. Праћење птица

Мониторинг птица се спроводи у сарадњи са Институтом за мултидисциплинарна истраживања. Примењено је више метода : цензус у тачки, прстеновање, праћење помоћу уређаја за бележење звукова. Методе су спроведене у различито доба дана или ноћи у зависности од специфичности мапирања односно животних навика циљних група птица.

Забележено је укупно 1191 територија у оквиру 48 врста птица. Од 29 тачака планираних за праћење сова забележено је присуство ове групе птица на 16 тачака. У погледу врсте *Strix uralensis* забележено је 13 територија, а за врсту *Glaucidium passerinum* 3 територије. Од детлића на трансектима су регистроване следеће врсте: *Dendrocopos leucotos* 3 територије, *Picus viridis* 1 територија и *Dryocops martius* 5 територија. Занимљиво је да се ретка врста тропрсти детлић *Picoides tridactylus* и даље налази у првом степена заштите, па је тако регистрована камером за праћење дивљачи на подручју Црвеног потока.

Прстеновање птица је спроведно у оквиру јесење сеобе птица. Птице су хватане и бележене на локалитету Соколина. Маркирано је 436 јединки у оквиру 27 врста птица.

5. Праћење подземне фауне

Мониторинг подземне фауне Националног парка „Тара“ врши се у сарадњи са Српским Биоспелеолошком друштвом са седиштем у Новом Саду. Претходних година су забележене нове врсте за науку на овом подручју. Једна је мокрица из рода *Troglocyphoniscus*. Овај род је до сада био познат са три пећинске врсте, острво Мљет, Невесиње и околина Вероне. Врста је откривена у Вучјој пећини у Јагоштици. Друга врста је косац из рода *Cyphophthalmus*, блиска са новом врстом из Топле пећине и Вучје пећине. Откривена је у јами на Великој ливади на Митровцу.

Након друге године истраживања, могу се издвојити две јасне целине са специфичним саставом пећинских организама. Једна је Звијезда, а други Тара од Алушке планине до Калуђерских Бара. Сваки од ових простора има специфичне (претежно ендемичне) представнике који су мање или више блиско сродни са представницима оног другог. Остаје и да је најбогатији објекат подземном фауном Вучја пећина у Кнезовима - Јагоштица.

6. Праћење фауне водоземаца и гмизаваца

На подручју Националног парка Тара су до сада забележене 23 врсте херпетофауне, односно гмизаваца и водоземаца.

Најзначајнији представник фауне водоземаца је источни главати мрмољак (*Triturus macedonicus*). Врста је од међународног значаја за заштиту и налази се на Светској црвеној листи у статусу VU (рањива врста). Такође је строго заштићена дивља врста у Републици Србији, а налази се и на Додатку II и IV Директиве о стаништима Европске Уније (Апнех II & IV, Habitat Directive). Забележено је 6 одраслих јединки на једином забележеном локалитету у

парку са овом врстом.

2.2.1.5. Мониторинг природних ресурса – едукација студената кроз мониторинг природних вредности парка

У сарадњи са Биолошким факултетом,сприведена је едукација студената кроз мониторинг природних ресурса: флоре, фауне, гљива и вода. Едукација је планирана у четири термина, у седмодневним боравцима студената и професора на терену, у пролећном термину (април и мај) и јесењем (септембар и октобар).

У периоду од 15-21.април, на Митровацу, спроведена је едукација студената у две секције: Бриолошка секција (маховине) и Миколошка секција (гљиве). Укупно је било 10 студената и студенти су учествовали у садњи оморице у Црвеном потоку, сакупљали су маховине и гљиве на локалитету Митровац, око језера Крушчица према Батури, на локалитету Лађевац, поред реке Раче. Едукација се спроводила у присуству стручних лица парка – биолога и асистената са Биолошког факултета.

У периоду од 15. до 22. 5. 2024. године, боравила је друга група студената у оквиру пројекта „Теренска пракса студената природно – математичких наука у Националним парковима Тара и Ђердап“. Укупно је боравило је 9 студената из Београда, Крагујевца и Новог Сада, углавном са мастер и основних студија. Студенти су из две секције: Хидробиолошка (проучавање водених екосистема) и Ентомолошка секција (проучавање инсеката). Студенти су са биолозима и шумарским инжењерима из ЈП „Национални парк Тара“ први дан истраживали мочварна подручје, локалитета Бурине и поред потока Батурски рзав. Затим су наставили са истраживањем потока Јаревац и његове околине. У суботу и недељу су проучавали подручје око Митровца и посетили видиковац Бањска стена, као и сређивали материјале прикупљене са терена и вршили идентификацију врста. Последњег дана теренских активности студенти су учествовали са управљачем, у праћењу стања ендемореликнте врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphula serbica*) и испитивали локалитете Змајевачки поток и Спајића језеро.

У периоду од 20. до 26. септембра, Национални парк Тара посетила је трећа група студената Биолошких факултета из Београда, Новог Сада и Ниша, у оквиру ботаничке и орнитолошке секције Биолошко истраживачког друштва "Јосиф Панчић".На терену су, заједно са запосленима из Националног парка Тара, имали прилику да стекну нова знања о самом националном парку, као и о флори и фауни овог подручја. У сарадњи са орнитолозима са Института за мултидисциплинарна истраживања студенти су учествовали у прстеновању птица. Обилазили су резерват природе Црвени поток, видиковац Бањска стена, као и резервате природе Врањак и Змајевачки поток, где су чули нешто више о овим локалитетима и Панчићевој оморици, као ендемичној и заштићеној врсти.

У периоду од 07-14.октобра, боравила је четврта група и чинили су је студенти миколошке и хидробиолошке секције. Они су се током седмодневног боравка упознали са основним вредностима Националног парка Тара и заједно са стручним лицима, биолозима и туристичким водичима, обишли локалитете око реке Раче, реке Врело, језера Јаревац, Батуру, Змајевачки поток. У поподневним сатима студенти су детерминисали сакупљене узорке. Студенти хидробиолошке секције су се упознали са квантитативним и квалитативним методама узорковања макрозобентоса и организама који сачињавају ту групу и узорковали их са камења, муља, песка, при чему су користили пинцете, цедиљке и Сурберову мрежу. Чланови миколошке секције су обишли станишта шумског типа. Узорке су фотографисали, одређивали тип супстрата и таксона методом посматрања. Узорке који не припадају категорији заштићених

или ретких врста су сакупљали и касније детерминисали уз помоћ релевантне литературе.

Оваква пракса била је прилика да студенти своја теоријска знања примене на терену и да на адекватан начин спознају очување заштићених подручја и природних екосистема.

2.2.1.6. Мониторинг вода

Праћење квалитета површинских вода је вишегодишња активност и спроводи се у складу са „Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода“.

Утврђивање статуса врши се праћењем биолошких и физичко-хемијски параметара који су од значаја за дефинисање категорије површинске воде, а које је могуће спровести са постојећом лабораторијом. Праћење квалитета вршиће се на утврђеним локалитетима површинских вода, на водотоковима и на акумулацијама у парку. Акумулација Перућац ће се интензивније пратити у летњем периоду.

2.2.1.7. Мониторинг климе

Захваљајући постављеним метеоролошким станицама на Митровцу и Предов Крсту континуирано се прате климатски показатељи Таре Једна метеоролошка станица, типа “Davies Vantage Pro, налази се на Митровцу, на надморској висини од 1065 м, а друга на Предовом Крсту на надморској висини од 1090м. Недалеко од станице на Митровцу, постављена су и четири сензора за мерење температуре и влажности земљишта, на два места са различитом микроклимом, на дубинама од 10 и 20 цм. Метеоролошке странице су аутоматске и садржи сензоре за мерење температуре, влажности ваздуха, количине падавина, соларне радијације, правац, брзину ветра, влажности и температуре земљишта. Извршен је сервис станица као и набавка посебне станице за земљиште.

Месец са највишом средњом температуром ваздуха био је август са 21,2°C, а са најнижом децембар са -1,5°C. Највиша температура је износила 34,4°C и забележена је у два наврата, и то 14. јула и 14. августа, а најнижа -12,3°C, забележена 22. јануара. Месец са највећом количином падавина био је јун, са 110 мм. Највећа брзина ветра је износила 17,4 км/сат (2. април).

Падавине (мм)

Година	Месец	Укупно	Макс. дневно	Датум	Дана са кишом преко		
					0.2	2	20
2024	1	53.2	11.0	7	21	7	0
2024	2	32.4	11.6	24	10	4	0
2024	3	62.8	12.8	11	17	10	0
2024	4	37.6	8.0	2	11	7	0
2024	5	110.0	17.0	9	22	15	0
2024	6	78.4	30.0	27	14	6	1
2024	7	58.0	32.6	2	7	5	1
2024	8	10.4	3.2	28	8	2	0

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2024.ГОДИНУ**

2024	9	101.6	21.2	29	15	10	1
2024	10	52.0	20.8	4	10	3	1
2024	11	40.4	16.0	22	12	6	0
2024	12	61.6	24.0	6	16	8	1
		698.4	32.6	ЈУЛ	160	83	5

Брзина ветра (км/сат)

Година	Месец	Просек	Максимум	Датум	Доминантни правац
2024	1	0.8	16.5	17	W
2024	2	0.8	17.0	23	W
2024	3	0.8	15.2	11	W
2024	4	0.5	17.4	2	W
2024	5	0.3	8.0	31	E
2024	6	0.3	12.1	10	E
2024	7	0.2	6.3	25	E
2024	8	0.3	9.4	19	E
2024	9	0.4	10.3	25	E
2024	10	0.2	11.6	9	E
2024	11	0.4	15.6	22	W
2024	12	0.4	11.2	14	W
		0.4	17.4	АПР	W

Температура °C

Година	Месец	Средња макс.	Средња мин.	Средња	Макс.	Датум	Мин	Датум
2024	1	2.5	-4.9	-1.2	9.9	18	-12.3	22
2024	2	9.2	1.6	4.9	14.3	26	-4.8	1
2024	3	11.2	2.4	6.2	21.8	30	-4.3	20
2024	4	15.8	5.1	9.9	25.1	9	-1.8	20
2024	5	17.7	8.3	12.4	23.4	21	4.4	11
2024	6	24.4	13.6	18.5	32.8	22	8.7	14
2024	7	26.3	15.2	20.6	34.4	14	8.6	3
2024	8	27.4	16.3	21.2	34.4	14	12.7	4
2024	9	19.2	10.0	14.0	28.8	3	1.3	30
2024	10	16.0	6.9	10.8	21.8	10	0.1	1
2024	11	5.3	-1.7	1.4	14.7	1	-9.4	24
2024	12	1.2	-3.5	-1.5	8.7	17	-8.3	22
		14.7	5.8	9.8	34.4	АВГ	-12.3	ЈАН

2.2.1.8. Мониторинг загађујућих материја у ваздуху

ЈП „НП Тара“ спроводи периодично мерење емисије загађујућих материја у ваздух, на местима где се користе котлови за грејање. Мерење се врши два пута годишње на локацијама: Управна зграда – 2 котла, Радионица – 1 котла, Планинарски дом Митровац – 2 котла и Лугарница Предов крст – 1 котла. Сви котлови као гориво користе пелет, осим котла у Лугарници Предов крст који је на дрва. Овлашћена организација која врши мерење емисије загађујућих материја је „Мипхем“ доо Београд – Звездара.

Положај мерних места је усклађен са препорукама стандарда SRPS EN 15259. У време мерења емисије котлови су радили максималним могућим капацитетом. С обзиром на снагу и врсту горива коју котла користи (чврсто гориво – пелет или дрво), користе се граничне вредности емисије (ГВЕ) за угљен-моноксид (CO) и прашкасте материје.

1. Граничне вредности емисије (дрво):

Угљен – моноксид (CO): 1000 mg/Nm³

Прашкасте материје: 100 mg/Nm³

2. Граничне вредности емисије (пелет):

Угљен – моноксид (CO): 800 mg/Nm³

Прашкасте материје: 60 mg/Nm³

Резултати мерења показују да су предметни стационарни извори емисије усклађени са граничним вредностима. Масене концентрације угљен – монооксида – CO и укупних прашкастих материја – UPM у отпадном гасу из емитера предметних котловских постројења не прелазе граничне вредности емисије.

Извештаји о првом и другом мерењу емисије загађујућих материја у ваздух из емитера достављају се Општинској управи Бајина Башта, Одељењу за инспекцијске и комуналне делатности, инспектору за заштиту животне средине.

Извештаји о годишњем билансу емисија загађујућих материја у ваздух за емитере и локације на којима су извршена мерења достављају се Општинској управи Бајина Башта, Одељење за послове урбанизма, грађевинске и имовинско правне послове. Извештаји су генерисани из Националног регистра извора загађивања.

2.2.1.9. Мониторинг ловне и риболовне фауне

1.Ловна фауна

Активности на заштити ловне фауне спроводиле су се на основу Годишњег плана газдовања ловиштем за ловну 2024/2025. годину, усаглашеног са средњорочним планом - Ловне основе за ловиште „Тара“ за период 2021 – 2031.године.

Управљање популацијама ловних врста дивљачи у 2024. години, првенствено се односио на утврђивање бројног стања дивљачи по врстама (дивокоза процена 380 јединки, срна - 560 јединки, дивља свиња - 100 јединки, вук - 16 јединки и лисица - 80 јединки), планирање развоја популације дивљачи у току ловне године, план набавке и утрошка хране и контрола популације кроз планирани одстрел.

Заштита неловних врста дивљачи (дивља мачка, куна белица, јазавац, сиви пух, лисица, веверица, мрки твор, сврака, голуб, јастреб, препелица, сива врана, дивља патка, велики корморан, сива чапља) одвијало се кроз активности у циљу спречавања узнемиравања

јединки, уништавања станишта и противзаконитог коришћења. Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања.

У календарској 2024 години одстрел по врстама:

Ред. број	Врста дивљачи	одстрел у ловној 2023-2024 год. - грла	Одстрел у 2024-2025 год. - грла	Одстрел у 2024 год. - грла	По полу М/Ж
1	дивокоза	/	10	10	6 4
2	Дивља свиња	5	27	27	17 10
3	Срна	15	9	9	9 /
4	Зец	/	/	/	/
5	вук	1	/		/ /
6	лисица	/	5	5	2 3

Из горње табеле се види да су популације гајених врста дивљачи стабилне што се тиче бројности. Одстрел код дивокозе и дивље свиње креће се до 85 % од планираног док је код срнеће дивљачи далеко мањи због недовољног интересовања ловаца.

У календарској 2024. години ради прихране дивљачи, првенствено медведа и делимично дивље свиње изнешено је 2800 кг угинуле домаће стоке, 2310 кг кланичног отпада и 2100 кг кукуруза у зрну и клипу. Такође на солишта за све врсте дивљачи изнешено је 520 кг соли за дивљач. За прихрану дивљачи утрошено је 156.200,00 динара.

У 2024. години, пријављене су штете на имовини власника у ловишту у 29 случајева и то у 25 случајева од дивљих свиња и 4 случајева од медведа. Штете од дивљих свиња у износу од 270.021,30 динара исплаћене су власницима имовине, а ради накнаде штете од медведа власницима је дато упуство и поступак накнаде штете од ресорног Министарства заштите животне средине.

2.Риболовна фауна

Риболовним водама Националног парка Тара, управљало се на основу Годишњег програма унапређења рибарства за 2024. годину, усаглашеног са Програмом управљања рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2032. година.

Активности на праћењу стања риболовних вода одвијале су се кроз редовну контролу риболовних вода Националног парка Тара, на редовне обиласке свих риболовних вода и повремене дневне и ноћне патроле кањонским делом Перућачког језера.

Водостај у Заовљанском језеру, током свих месеци, био је нестабилан, испод максималног успора. Водостај на Перућачком језеру такође је варирао. Повремено је опадао 1-2 метра по вертикали, услед прилива из горњег тока Дрине и њених притока. На осталим акумулацијама је водостај у оквирима просечно устаљених вредности без акцидентних ситуација.

На риболовним водама организован је спорстски риболов. Издато 190 комада годишњих дозвола, 67 комада седмодневних дозвола и 200 комада дневних дозвола.

ЈП „Национални парк Тара“, као корисник рибарског подручја „Национални Парк Тара“, доонео је Програм управљања рибарским подручјем за период 2023-2032.година (у даљем тексту ПУРП). У току 2024.године, извршени су теренски радови на мониторингу стања рибљег фонда на рибарском подручју у Националном парку Тара, који је потребно имплементирати у Програм управљања рибарским подручјем за период 2023-2032.година.

2.1.10. Мониторинг шума

1. Праћење процеса сушења шума

Активности на заштити шумских екосистема вршене су кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката, односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. За реализацију наведених активности извршена је набавка феромона за поткорњаке.

Мониторинг шума од напада поткорњака сипаца, спроводио се на површини од 6229,8 ха, на надморским висинама од 900-1500 м. Третирана површина, односно површина на којима су постављене клопке је 5222 ха. У поступку јавне набавке, набављени су феромони у количини од 2400 комада за државне шуме и 50 комада за заштиту приватних шума. Постављено је укупно 930 клопки за праћење поткорњака у државним шумама и 40 комада клопки за мониторинг приватних шума.

За потребе мониторинга користе се налетно-баријерне клопке са сувим контејнерима, типа THEYSOHN®, које се постављају на држаче од летве попречног пресека 3x5 цм.

Од феромона су коришћене следеће врсте:

Врста феромона	Утрошени феромони у државним шумама
<i>Феромон за Ips typographus</i>	750
<i>Феромон за Pityogenes chalcographus</i>	500
<i>Феромон за Ips typographus + P. chalcographus</i>	600
<i>Феромон за Pityokteines curvidens</i>	500
<i>Феромон за Ips sexdentatus</i>	10
<i>Феромон за Trypodendron lineatum</i>	10
свега	2370

Пре очекиване појаве имага, на најнижој коти угрожене шуме, постављено је 5 пробних клопки са различитим феромонима, након чега се приступило постављању осталих клопки на терену. Већина феромонских клопки је постављена почетком априла, док је мањи број додат у наредном периоду, што је укупно износило 930 феромонских клопки заједно са одговарајућим феромонима. Нови феромони додати су крајем јула, а сам процес мониторинга трајао је до октобра.

Клопке су контролисане и пражњене периодично у складу са временским приликама. Уловљени поткорњаци који су прикупљени са терена пребројавани су запреминском методом у калибрисаној посуди. У једном мл (1 цм³) је цца 40 јединки *Ips typographus*, односно 400

јединки *Pityogenes chalcographus*. За *Pityokteines sp.* утврђено је искуствено да у једном мл има пца 200 јединки. Обрада података у клопкама са различитим феромонима (комбиновани феромони PCIT, IT+Pch) вршено је методом узорка, где се пребројавањем утврдио однос великог и малог смрчевог поткорњака у појединим клопкама. Подаци улова поткорњака су уношени у базу података ФМП на Заштити шума (теренски таблет), а затим су подаци експортирани и обрађивани у Microsoft Excel-у.

Укупно на подручју НП „Тара“ ухваћено је 5130883 поткорњака, по врстама:

врста поткорњака	свега
<i>Ips typographus</i> (L.) -осмозуби смрчин поткорњак	1129931
<i>Pityogenes chalcographus</i> (L)- шестозуби смрчин поткорњак	3892566
<i>Pityokteines curvidens</i> (Germ.) - кривокуби јелин поткорњак.	104918
<i>Ips sexdentatus</i> (Boern.) - шестозуби боров поткорњак	173
<i>Trypodendron lineatum</i> (syn. <i>Xyloterus Xyloterus</i>)	3295
свега	5130883

Дистрибуција улова поткорњака по газдинским јединицама приказана је у следећој табели:

Газдинска јединица					
врста поткорњака	Тара	Црни врх	Звезда	Калуђ. Баре	свега
<i>Ips typographus</i> (L.) -осмозуби смрчин поткорњак	549137	425230	91556	64008	1129931
<i>Pityogenes chalcographus</i> (L)- шестозуби смрчин поткорњак	2310001	1007641	285036	289888	3892566
<i>Pityokteines curvidens</i> (Germ.) - кривокуби јелин поткорњак.	86033	13120	5765	0	104918
<i>Ips sexdentatus</i> (Boern.) - шестозуби боров поткорњак	0	43	0	130	173
<i>Trypodendron lineatum</i> (syn. <i>Xyloterus Xyloterus</i>)	205	0	3090	0	3295
свега	2945376	1446034	385447	354026	5130883

Из табеле можемо видети да је у свим газдинским јединицама највеће присуство шестозубог смрчиног поткорњака *Pathogenies chalcographus* (L) па затим *Ips typographus* (L.) - осмозуби смрчин поткорњак. Може се констатовати да се напади поткорњака смањују. Укупно добијена средства за сузбијање поткорњака износила су 6.319.523,00 динара (набавка феромона и ангажовање два радника на сузбијању поткорњака) од Министарсва пољопривреде, шумарства и водопривреде

2.Нега и обнављање шума

Активности на нези и обнављању шума, подразумевале су неговање засада и пошумљених површина, као и производња садног материјала. У расадницима, вршени су редовни радови на нези садног материјала ожиљавање садница, прозводња шумског садног материјала, као и продаја декоративног и шумског садног материјала. Извршен је здравствени

преглед и контрола производње у расадницима од стране Шумарског факултета, као и здравствени преглед семенских састојина од стране Института за шумарство.

Вршена су пошумљавања:

- Пошумљавање садњом садница смрче (1000 ком) и садница букве (1000 ком) је извршено у Г.Ј.“Тара“ одељења: 171-а (0,80ха) у новембру 2024.године,
- Пошумљавање-попуњавање садњом садница смрче (400 ком) и јеле (350 ком) је извршено у Г.Ј.“Црни Врх“ одељење: 33-а (0,3 ха) у новембру 2024.године,
- Пошумљавање садњом садница смрче (1000 ком) је извршено у Г.Ј.Звезда одељење: 38-а (0,40 ха); у новембру 2024. године.

У току 2024. године извршена су два здравствена прегледа регистрованих семенских објеката и шумских расадника „Калуђерске Баре“ и „Луг“, за производњу репродуктивног материјала шумског дрвећа (семена, садница). У регистрованим расадницима, настављено је школовање шумског и декоративног садног материјала, као и производња контејнерских садница за пошумљавање (30.000 комада) у новоизграђеном стакленику у расаднику „Луг“.

Вршено је и сакупљање, семена четинарских врста, у периоду септембар-новебар, извршено је брање и сакупљање семена и то у количини од: шишарки јеле 40кг, шишарки смрче 30кг и шишарки оморице 50кг. Након дораде шишарки добијено је 8 кг семена јеле, 1,5 кг семена смрче и 400г чистог семена оморице.

Тренутно стање садница у расадницима Луг и Калуђерске Баре по врстама и количинама:

Расадник	врста	број садница	вредност залиха
Калуђ.баре	ЛЕКОВИТО БИЉЕ	35.707,0	1.151.593,30
	ЧЕТИНАРИ	101.723,0	8.013.569,30
	свега	137.430,0	9.165.162,60
Луг	ЧЕТИНАРИ	16.162,0	965.329,00
	ЛИШЋАРИ	1.389,0	336.835,40
	ШИБЉЕ	379,0	208.175,00
	свега	26.409,00	1.259.620,00

Послови неге у засадама до 5 године старости (машинским уклањањем корова) спровођени су следећим одељењима:

редни број	одељење	радна површина(ха)
1	2-б Г.Ј.Заовине	1,60
2	30-а Г.Ј. Звезда	0,70
2	32-б Г.Ј.Звезда	0,75
4	9-а Г.Ј. Тара	1,42
5	166-а Г.Ј.Тара	1,67

3.Планирање и уређивање шума

Активности у области планирања и уређивања шума односиле су се на:

- ажурирање електронске базе евиденције непокретности јавне својине.
- ажурирање катастарских података и графичких приказа катастра,
- геодетско снимање и обележавање граница поседа.

4.Коришћење шума

Активност на коришћењу шума обухватала је спровођење годишњих редовних планова сеча обнављања и плана проредних сеча, у складу са основама газдовања шумама у државним шумама и обављање стручно - техничких послова у приватним шумама.

На основу укупно дозначене дрвне масе (48.069м³) за 2024. годину, планирана је производња дрвних сортимената у износу од 40.512 м³ бруто масе из редовног плана и тиме се остварује приход од 301.367.345,00 динара.Случајни принос планиран је у износу до 8.000 м³ кроз санитарне-узгојне захвате и приход од 41.324.360,00 динара.

У извештајном периоду, реализација планова сеча, у свим газдинским јединицама била је 54.709,42м³ (37.415,49м³ из редовног плана- пребирне сече, сече обнове 1062 м³, предходни принос - 2179 м³ и случајни принос – 14.113 м³).

Због јаких ветрова (јачине 68 км/час) у новембар /децембар 2023.године, дошло је до великих ломова у шумама у свим газдинским јединицама:

- ГЈ»Тара» - Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 13.560,53 м³. Дозначено је 10.281,15 м³ на 907,67ха, а на површини од 391,15ха, извршена је процена од 3.734 м³ бруто дрвне масе. Пошумљавање је потребно на површини од 0,80 ха (одељење 171а).

- ГЈ»Црни Врх» - Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 3.943,15 м³ на површини од 829,81ха. Пошумљавање је потребно на површини од 0,30 ха (одељење 33а).

- ГЈ»Звезда» - Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 3151,90 м³. Дозначено је 2766,34 м³ на 262,2 ха, а на површини од 95,08 ха, извршена је процена од 385,56 м³ бруто дрвне масе. Пошумљавање је потребно на површини од 0,40 ха (одељење 38а).

Укупна, ветроломом оштећена дрвна маса, износи 20.655,58 м³ на површини од 2.485,91ха, урађен је санациони план са планом за санацију наведених шума. Добијена је сагласност на Санациони план шума оштећених ветром за период 2024-2025.година (газдинске јединице „Тара“, „Звезда“ и „Црни Врх“) од Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управа за шуме. Укупно је реализовано из санитарних сеча (случајни принос) – 14.113 м³.

Вршени су и стручни послови на газдовању приватним шумама у складу са Привременим програмом газдовања шумама сопственика за 2024.годину и планираним активностима за 2024.годину. У извештајном периоду, укупно је дозначено 8960 м³ код 401 сопственика и отпремљено је 6.902 м³ са 473 пропратнице. Обрачуната накнада износила је 1.455.187 динара, у Буџет Републике Србије, уплаћена је накнада за посечено дрво у износу од 1.049.487 динара. Склопљен је уговор са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде за стручне послове у приватним шумама, у износу од 2.688.656 динара, што је знатно мање од планираних средстава (4.500.000 динара).

Извршена је подела садница смрче и букве за пошумљавање површине од 8,8 ха у приватном поседу. Средства за наведену активност опредељена су из Министарства

пољопривреде, шумарства и водопривреде.

5.Праћење стања и структуре састојина оморице, јеле, смрче и букве

У извештајном периоду, вршено је праћење стања и пребирне структуре састојина оморице, јеле, смрче и букве на постављеним огледним пољима. Активност је вршено уз стручну помоћ др Снежане Обрадовић са Шумарског факултета.

Штампан је и приручника о стању и структури шума Националног парка Тара под називом „Газдовање пребирним шумама Таре“, издавач је управљач – ЈП“Национални парк Тара и Шумарски факултет - Београд.

Заштићени шумски екосистеми су од изузетног значаја за праћење (мониторинг) природних процеса и проучавање њиховог утицаја на животну средину. Главно обележје шума на подручју Националног парка „Тара“ дају мешовите састојине јеле, смрче и букве, специфичне тродоминантне заједнице у којима се едификатори јављају у различитим односима. Поред најзаступљеније категорије шума, најзначајније и примарно обележје Националног парка чини присуство ендемореликтних шума Панчићеве оморице (*Picea omorika* ([Pančić](#)) Purk.). Ова разноврсност шумске вегетације се може објаснити географским положајем на коме се сусрећу и делују дијаметрално различити климатски утицаји. Очувању оморице и њених заједница са другим врстама посебно су допринели мозаични рељефни облици, рефугијални карактер централних делова континенталне масе и специфични еколошки услови који обезбеђују погодне услове за њен опстанак.

Мониторинг стања вршен је на постављеним огледним пољима, обнављене су границе огледних поља, обнављени бројеви на стаблима унутар огледних поља, премер стабала који обухвата унакрсно мерење пречника на прсној висини и премер висине свих стабала.

6.Праћење утицаја климатских промена и поткорњака на сушење оморице, смрче и јеле ангажовањем стручних организација

У извештајном периоду, вршено је праћење утицаја климатских промена и поткорњака на сушење оморице, смрче и јеле кроз пројекат са Шумарским факултетом из Београда.

Праћење утицаја климатских промена и поткорњака на сушење оморице, смрче и јеле у Националном парку Тара, кроз пројекат "Процена утицаја климатских промена на здравствено стање шума оморице, смрче и јеле у Националном парку Тара" је од изузетног значаја за опстанак разноврсних шумских заједница као основних носиоца биодиверзитета Националног парка Тара.

Опстанак шума, најзначајнијих копнених екосистема, угрожен је услед дејства абиотичких и биотичких фактора средине који негативни ефекат могу да остварују одвојено, али много чешће у спрези што доводи до уланчавања и ескалације штета. Абиотички фактори попут, ветра, снега, пожара и суша изазивају штете директно, када се јаве у свом екстремном појавном облику, у виду екстремних догађаја услед чега страда шума и индиректно, стварајући повољне услове за развој и ширење биљних болести и штеточина. У условима нарушене биоценотичке равнотеже, штете од патогених гљива и штетних шумских инсеката могу да ескалирају експоненцијално у односу на оне настале услед екстремних климатских догађаја. Зато је немогуће посматрати одвојено утицај ове две групе штетних фактора, нарочито ако има у виду да ће се фрагилни шумски екосистеми додатно дестабилизovati услед ефекта климатских промена. Нарочито су осетљиве састојине ендемичних и реликтних врсте дрвећа као што је Панчићева оморица чији опстанак у будућности може бити веома угрожен. Ништа

мање нису угрожене шуме смрча и јела које граде сложене високо планинске екосистеме који су посебно осетљиви на климатске промене.

Да би се обезбедио опстанак шума оморике, јеле и смрче на подручју НП Тара у будућности извршено је:

- 1) евидентирање најзначајнијих изазивача болести и штеточина ових врста дрвећа;
- 2) процена утицаја фактора средине на масовну појаву најзначајнијих болести и штеточина;
- 3) процена угрожености појединих делова НП Тара од најзначајнијих болести и штеточина у будућности у контексту климатских промена;
- 4) мапирање угрожених делова НП Тара.

2.2.2. Активности на одржавању и унапређењу стања створених вредности

2.2.2.1. Културно – историјске вредности

У току године, кроз организоване посете Националном парку Тара, промовисане су и културно-историјске вредности Националног парка, посебно манастир Рача и некрополе стећака у Перућцу и Раститишима.

2.2.3. Уређење и одржавање грађевинског земљишта и објеката

2.2.2.1. Уређење ентеријера „улазних капија“

У циљу привођења намени улазних капија, извршена је набавка намештаја (радних сто-лова, столица, полица) и опреме (компјутер, штампач, фискална каса, фрижидер, индукциона плоча, клима).

Дана 22.04.2024.године, објекти „улазних капија“ у Перућцу и на Калуђерским Барама, стављени су истовремено у функцију контроле уласка моторних возила и наплате накнаде за улазак моторних возила у Национални парк Тара. Изградња „улазних капија“ на најпрометни-јим путевима уласка у Национални парк Тара, показала се изузетно сврсисходно, не само у контроли уласка у заштићено добро већ и у примени накнаде за улазак моторних возила и обезбеђењу средстава за активности у управљању заштићеним подручјем За седам месеци рада „улазних капија“ (април-новембар 2024.године) остварена је контрола 34.605 моторних возила и накнада од 12.682.102 динара.

2.2.2.2. Санација објекта „шумарске куће“ Митровац

На постојећем објекту управне зграде (лугарнице) – „ шумарска кућа“ Митровац, због прокишњавања крова, старе водоводне и канализационе мреже, као и мреже електроинсталација, планирана је потпуна санација објекта шумарске куће Митровац, замена крова и унутрашња санација (грађевинско – занатски радови, водоводна и електро инсталација) као и опремање објекта према пројекту.

У 2024.години, извршена је замена крова од теголе, преко теголе постављена је кровна

покривка од лима, инвестиција је финансирана из средства субвенције у износу од 3.000.000,00 динара.

За остале радове на санацији објекта (грађевинско – занатски радови, водоводни и електро радови), добијена су средства од Министарства туризма и омладине у износу од 10.000.000 динара, расписана је јавна набавка а сами радови биће спроведени у 2025.години.

2.2.2.3. Санација надстрешница на Митровцу

Поред санације крова на објекту „шумарске куће“ на Митровцу, извршена је и санација крова на две постојеће надстрешнице на платоу Митровац. Замењена је кровна конструкција и кровни покривач.

2.2.2.4. Одржавање шетних стаза, излетишта, одржавање мобилијара

Шетне стазе су значајни елементи уређења простора и врло значајна туристичка инфраструктура, планирано је одржавање шетних стаза:

- Започета је санација шетна стаза „Совина учioniца“- кроз израду тактилних табли и информативних табли,
- Извршено је постављене информативних табли на видиковцу Јагмила у Јагоштици,
- Постављене информативне табле за улазне капије,
- Постављена заштитна ограда око заштићене врсте режуха.

2.2.2.5. Уређење платоа Митровац

Извршено је уређење платоа испред планинарског дома Митровац, кроз нивелисање и насипање терена и поплочавање платоа испред планинарског дома Митровац.

За наведену активност коришћена су средства суфинансирања од Министарства заштите животне средине у износу од 1.000.000,00 динара.

2.2.2.6. Израда тематских табли упозорења

У циљу заштите животиња при кретању на јавним путевима, као и обавештења посетиоца о присуству истих, извршено је постављање 10 едукативних табли које су и упозорења о кретању животиња на јавним путевима. Табле су постављене на једном стубу, са квадратно алуминијском подлогом, са залепљеном, тематском фолијом, двостарано, 20 тематских табли.

2.2.2.7. Пројектовање, изградња и одржавање путева

Пројектовање, изградња и одржавање путева је редовна активност на реконструкцији шумских путева у свим газдинским јединицама, санацији регистрованих клизишта и изградњи шумских влака. Наведени путеви су у функцији газдовања шума и суфинансирају се из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Започета је изградња шумских путева у складу са основама за газдовање шумама,

према добијеним условима заштите природе:

Газдинска јединица „Тара“ :

- пут „Мамара -Долови“, полази од пута „Набојине – Горушице“, чворна тачка одељење 29 и 30/31 до чворне 37, 38 и 51. одељење) у дужини од 1,480км,
- Шумски пут „Тисово брдо – 109. одељење“ одваја се од асфалтног пута „Митровац – Секулић“ у близини границе одељења 72. и 73., а затим пролази кроз одељења 72. и 109., све до границе 109. одељења са приватним парцелама и завршава се на кружној окретници шумског пута „ Секулић – Награмак“, који је до сада био слепи пут, у дужини од 0,950км.

Вршена је поправка и изградња шумских камионских путева и шумских влака на следећим релацијама:

- Изградња влака у одељењима: 33; 34; 35; 47; 48; 49; 50; 51 и 52. у ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Голо дрво – Јокића Врело" – санација клизишта у ГЈ "Црни Врх" ,
- Поправка шумског камионског пута "Биљег - Кремићи" у ГЈ "Црни Врх",
- Израда шумских влака у 36, 37, 38, 50, 67, и 86 одељењу - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Мала Батура - Брана Крушчица" (Санација клизишта "Вода Сјеча") - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Предов Крст - Јокића Врело" ГЈ "Црни Врх",
- Израда шумских влака у 28, 29, 33, 70, 77, 126, 132, 135, 136, 137, 138, 144, 147, 148 одељењу ГЈ "Тара",
- Израда шумских влака у 50. одељењу - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Голо Дрво - Јокића врело" (санација клизишта) - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Биљег - Кремићи" - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Митровац - Горушице" - ГЈ "Тара",
- Израда шумских влака у 44., 45. и 46. одељењу - ГЈ "Тара",
- Поправка шумског камионског пута "Главица - Набојне" - ГЈ "Тара" и
- Поправка шумског камионског пута "Набојне - Биљег" - ГЈ "Тара".

3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА

3.1. Урбанизација подручја

Током последњих година постоји тенденција екстензивног ширења насеља и урбанизације услед изградње викенд објеката. Изузетан притисак на подручју, изражен је изградњом викенд објеката на подручју туристичких центара Калуђерских Бара, Шљивовице, Митровца, Ослуше, Соколине и подручја Секулић у Заовинама.

За подручје Калуђерских Бара, Шљивовице, Соколине и Ослуше постоје урбанистички планови али постоји и притисак за изградњу викенд објекта ван зона који су предвиђени за градњу. Просторним Планом подручја посебне намене Националног парка Тара, детаљна раз-

рада подручја планираног за градњу, урађена је Секулић, Митровац и Крња Јела, што је све подстакло градњу и убразало урбанизација подручја.

3.2. Недостатак комуналне инфраструктура

У највећем делу парка организовано је одношење комуналног отпада из контејнера постављених на јавним површинама. Јавно комунално предузеће „12 септембар“ Бајина Башта, односи комунални отпад са потеза Калуђерске Баре, Шљивовица, Перућац, Митровац, Заовине, Растипште и Предоц Крст.

Од 2021.години успостављен је и систем одношења отпада из индивидуалних домаћинстава, са подручја Калуђерских Бара, што је значајан напредак у управљању комуналним отпадом на простору Националног парка Тара.

Неадекватно одлагање отпада јавља се углавном у селима и насељима у Националном парку Тара, у виду мањих сметлишта, баченог отпада поред пута, у увалама у шумама и потоцима. Тај проблем је је више везан за лоше навике становништва и за ниску еколошку свест људи.

Управљач се труди да организовањем акција чишћења отпада са својим чуварима, са планинарима, школском децом и слично, уклони регистрована сметлишта и да својим примером, утиче на повећање свести људи.

3.3. Нерешен систем одвода отпадних вода

На подручју парка, непостоји изграђена канализациона мрежа и системски решено питање одвода отпадних вода. Објекти Војне установе „Тара“ на Калуђерским Барама, објекти ЈП „Национални парк Тара“ на Митровцу и Центар дечјих летовалишта Митровац, имају индивидуалне пречишћиваче за фекалну канализацију, док остали објекти немају изграђен систем пречишћавање вода, већ се оне директно одводе у септичке јаме које су углавном пропусне, што за последицу има загађење површинских и подземних вода подручја.

У 2024.години, писан је и записник (број 0440-7/2024 од 21.07.2024.године) у вези изливања отпадних вода у школи Вежања (није у функцији школа) у Заовинама. Заједно са чуварима изашла је и начелница општинске инспекције на увиђај и преузела даља поступања по предмету.

3.4. Развој неадекватних облика туризма за заштићено подручје

На подручју парка, чест је притисак за одржавање одређених спортских манифестација као што су мото трке, употреба четвороточкаша који су неадекватни облици туризма за заштићено подручје и представљају нарушавајући фактор. Посебан је притисак на природу, употреба квадова на више локација на простору парка. Због кретања квадова на видиковцима, писане су прекршајна пријава против починиоца.

3.5. Пожари

Подручје парка као шумско подручје са четинарским врстама, веома је изложено

ризикима од избијања шумских пожара. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара, мада на подручју Таре, чести су и удари грома и електронско пражњење је узрок пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

Током летње сезоне 2024. године, на подручју Националног парка Тара евидентирана су два шумска пожара која су изазвана појавом "суве" грмљавине. Ови пожари представљају део ширег проблема који је захватио не само НП Тара, већ и друга подручја у Србији, услед климатских услова који погодују настанку оваквих појава.

3.5.1.Пожар код Бањске стене

Дана 17. августа 2024. године избио је пожар у близини Бањске стене, за који се претпоставља да је изазван "сувом" грмљавином. Пожар је захватио растиње на веома стрмом и неприступачан терену, што је значајно отежало гашење и стављање пожара под контролу.

Почетна опожарена површина износила је око 2 до 3 ара, а горели су приземна вегетација и суви пањеви, претежно црног граба, црног бора и букве. Због неприступачности терена, гашење се спроводило искључиво са ивице платоа, чиме је контролисано ширење ватре ка горњем делу шуме. Главни изазов представљали су одрони стена, нагорелих стабала и пањева, који су доприносили ширењу пожара ка доњем делу кањона и угрожавали безбедност ватрогасаца и запослених НП Тара. Дана 24. августа 2024. године око 12 часова, услед високих температура и појачаног ветра, пожар се поново активирао. Површина захваћена пожаром проширила се на 3 до 4 хектара, али је горња линија пожара успешно контролисана, чиме је заустављено ширење на плато. Пожар је угашен 09.09.2024. око 19 часова. Укупна опожарена површина износила је око 60ха. *Пожар у близини Бањске стене*

3.5.2.Пожар на подручју Заовина

Дана 5. септембра 2024. године око 14.00 часова, избио је пожар на подручју КО Заовине, на месту званом Рујевице. Пожар је био приземни и захватио је ниско растиње, углавном клеке, глога и трњине, уз присуство младих стабала црног бора.

Брза реакција и одличан приступ терену омогућили су ефикасно гашење. Изгорело је око 30 ари ниског растиња. Пожар је, према процени, изазвала сува грмљавина. У гашењу пожара учествовало је укупно 5 ватрогасаца, уз коришћење ватрогасног камиона, командног во-

зила и возила Форд Ранцер, којим је управљао чувар природе, као и један ватрогасни камион територијалне ватрогасне јединице из Бајине Баште

3.6. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајну мрежу чине путеви II категорије и саобраћајнице локалног карактера. На подручју парка, заступљена је густо развијена мрежа шумских макадамских путева чија је главна намена примена мера неге и одрживо коришћење шумских екосистема. Густина саобраћаја на наведеним путевима је ниска и не угрожава у озбиљнијој мери живи свет подручја парка, али у туристичким зонама, густина саобраћаја у сезонама је већа, што доводи до узнемиравања фауне.

3.7. Хидроенергетски објекти

На ширем подручју НП Тара налази се више хидроенергетских објеката. Преграђивањем тока реке Дрине и изградњом ХЕ „Бајина Башта“ формирана је акумулација „Перућац“ која се налази у укупној дужини од 26 км у националном парку (укупна дужина акумулације 52 км, а запремина 210 м³). Негативне последице на живи свет, ових објеката је у деградацији и фрагментацији станишта и поремећаја функција екосистема.

Популације аутохтоних врста риба услед измењених услова и непостојања рибље стазе промениле су значајно свој статус на подручју. Наведени хидроенергетски објекти имају и значајан утицај у погледу измењених микроклиматских услова и утицаја на живи свет и здравље људи.

3.8. Експлоатација минералних сировина

На подручју парка, врши се експлоатација минералних сировина са наменом изградње и поправке шумских и локалних путева. И у 2024.години, вршена је експлоатација минералних сировина за изградњу локалних путева, посебно у селу Заовине и Јагоштица. Активност су вршила удружења шумовласника и месне заједнице са подручја Националног парка Тара. Такође, за санацију путева у функцији управљања заштићеном подручјем и управљач је вршио коришћење камена за санацију и изградњу шумских путева.

3.9. Бесправна изградња објеката

У 2024.години чувари су сачинили записнике о бесправној градњи:

1. Рачанска Шљивовица - катастарска парцела број 1892/1 КО Мала Река (записник 0226-11/2024 од 24.10.2024.године), обавештена општинска грађевинска инспекција (допис број 1429 од 27.11.2024.године),
2. катастарска парцела број 711/1 КО Коњска река (записник 0440-10/2024 од 19.10.2024.године), обавештена републичка грађевинска инспекција,
3. Језеро Перућац, постављање плутајуће конструкције (записник 0440-12/2024 од

28.11.2024.године).

3.10. Бесправна сеча шума и крађа дрвета

Фактор угрожавања природе, посебно шумских екосистема, је и бесправна сеча шума и крађа дрвета. У 2024.години, у приватним шумама, укупно је регистрована бесправна сеча дрвних сортимената у износу од 60,89 м³, сачињено је 13 записника и сви су прослеђени надлежном републичком шумарском инспектору. У државним шумама није било бесправне сече шума и крађе дрвета.

4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИХ, ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Приоритетне задаци научно истраживачког и образовног рада произилазе из стања природних и створених вредности и потребе њихове заштите, очувања и унапређења.

Научно истраживачки радови спровођени у извештајном периоду су:

1. Наставља се и пројекат праћења популације медведа помоћу електронских огрлица пројекат “Мониторинг популације мрког медведа”- Биолошки факултет,
2. Истраживање Nematoda на свим стаништима у Националном парку Тара - Пољопривредни факултет Београд, пројекат је вишегодишњи и део је докторске дисертације,
3. Генетска истраживања оморике - Биолошки факултет, Биолошки институт и Институт за шумарство,
4. Истраживања генетских својстава букве - део докторске дисертације Шумарски факултет,
5. Праћење стања шума на биоиндикацијским тачкама - Институт за шумарство - Београд,
6. Праћење стања и структуре састојина оморике, јеле, смрче и букве на постављеним огледним пољима – Шумарски факултет Београд.
7. Пројекат технолошког развоја “Адаптација и одрживо коришћење шума у циљу смањења негативних последица екстремних промена климе”- Институт за низијско управљање шумама и животну средину - Нови Сад.
8. Пројекат „Утицај климатских промена и поткорњака на сушење оморике, смрче и јеле у Националном парку Тара“ – Шумарски факултет Београд.

5. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУЧИМ КОРИСНИЦИМА

5.1. Промоција

5.1.1. Информативно-пропагандне активности

Вршена је континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности у парку, еко кампови и друго). За медијско приказивање, односно снимање свих догађаја по захтеву управљача и емитовање на локалној телевизији, коришћена су средства суфинансирања из Министарства заштите животне средине - у износу од 300.000,00 динара.

Информативна активност огледала се и кроз редовно ажурирање Информатора о раду, ажурирање сајта Предузећа и друштвених мрежа предузећа.

1.2. Штампање промотивног материјала

- Штампање планинарских карата,
- Штампање промотивног материјала: кесе, фасцикле, блокови, календари.
- Штампање годишњих карата за улазак у заштићено добро,
- Флајери о заштити од пожара и остали промотивни материјал.
- Штампање приручника о пребирним шумама Таре.

1.3. Едукативно-промотивне активности

Вршена су и редовне активности на промоција парка, кроз свакодневне активности у Центрима за посетиоце Митровац и Бајина Башта, као и теренске презентације

Преглед активности:

- 11.01. Снимање прилога за емисију „Око магазин“ РТС1 - река Врело,
- 12.01. Снимање прилога за ТВ „БН“ – Калуђерске Баре и Солотуша,
- 13.01. Промоција књиге „Смена“ аутора Ђорђа Аничиха – удружење војних ветерана „Слободно небо“. Промоција је организована у сарадњи са Установом „Култура“,
- 22.01. Изјава за ТВ „Нова С“, поводом инцидента са излетањем особе са квадом,
- 31.01. Снимање прилога за емисију „Експлозив“ ТВ „Прва“ – климатске промене и хибернација медведа,
- 01.02. Посета деце из предшколске установе „Невен“ из Б. Баште у Центру за посетиоце у Б. Башти – 20 деце узраста од 4 године,
- 01.02. Посета деце из предшколске установе „Невен“ из Б. Баште у центру за посетиоце Митровац – 100 предшколаца,
- 05.02. Припремљена презентација „Управљање Националним парком Тара“ за директора за скуп на Златибору „Успостављање савета корисника ПП Голија“,
- 06.02. Посета ученика првог разреда ОШ „Рајак Павићевић“ Б. Башта Центру за посетиоце у Б. Башти – 40 ученика,
- 07.02. Изјава за ТВ „5“ Ужице о тренутним активностима НП Тара
- 08-09.02. Снимање емисије „Србија у кадру“,
- 12.02. Снимање прилога за емисију „Ово је Србија“ – понашање посетилаца током празника,

- 13.02. Промоција књиге „Културно историјско наслеђе општине Бајина Башта“ аутора Марка Ковачевића у сарадњи са Установом „Култура“,
- 15.02. Изјава за агенцију РИНА о кретању медведа током зиме,
- 21.02. Изјава за Радио „Луна“ о кретању медведа током зиме,
- 21-25.02. Учешће на 45. Међународном сајму туризма у Београду заједно са ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта у оквиру штанда Туристичке организације Регије Западна Србија,
- 23.02. Изјава за емисију „Зона слободног спорта“ РТВ „Арена спорт“ о спортско рекреативним активностима у НП Тара,
- 28.02. Изјава за РТС - претње по одрживо управљање НП Тара,
- 13.03. Промоција књиге „Златиборе питај Тару“ у Београду у Туристичкој организацији Србије,
- 16-17.03 Презентација и обилазак парка 20 особа – Канцеларија за младе општине Савски Венац, Београд,
- 14.03. Прилог у Јутарњем програму РТС 1 – књига „Златиборе питај Тару“,
- 17.03. Емисија експлозив ТВ „Прва“ – климатске промене и понашање медведа,
- 27.03. Послат текст и фотографије за објаву додатку Магазин дневног листа „Политика“,
- 04.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 25 ученика 4. разред ОШ „Свети Сава“ Б. Башта,
- 05.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 100 ученика средња школа Смедерево,
- 08.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 71 ученик 8. разред из Београда,
- 09.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 27 деце,
- 11.04. Обележен Дан заштите природе кроз промоцију парка и промоција књиге „Златиборе питај Тару“ – Културни центар Златибор и 12.04. – Центар за посетиоце Б. Башта,
- 15.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 71 деце,
- 16.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 19 деце,
- 16.04. Тура посматрања медведа – 4 особе Немачка,
- 18.04. Саопштење за медије и јавност поводом почетка наплате накнаде за коришћење моторног возила у заштићеном подручју,
- 19.04. Изјава за портал Мондо у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 19.04. Изјава за Агро ТВ у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 19.04. Изјава за ТВ 5 у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 20.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти – Управа за трезор 70 особа,
- 20.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 140 ученика средња школа ТА „Травелпоинт“,
- 20.04. Обилазак парка и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 108 ученика 8. разред из Ариља,

- 21.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 108 ученика средња школа ТА „Травелпоинт“,
- 21.04. Укључење у јутарњи програм РТС у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Укључење у јутарњи програм РТС у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Укључење у „150 минута“ ТВ Прва у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Обележен Дан планете Земље – Акција чишћења језера Перућац у сарадњи са ТА „Таратурс“ и ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта и волонтерима,
- 24.04. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу и резервата „Црвени поток“ – ТА „Компас“ 26 особа,
- 24.04. Гостовање директора НП Тара у јутарњем програму РТС-а поводом Дана завода за заштиту природе,
- 24.04. Снимање емисије „Прело у мом сокаку“ на ТВ Хепи,
- 29.04 Изјава за БН Телевизију у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 29.04. Снимање прилога за ТВ „БН“ о НП Тара и Панчићевој оморици,
- -02.05. Укључење у јутарњи програм „Нове С“ поводом првомајских празника,
- 02.05 Обилазак резервата „Црвени поток“, видиковца Бањска стена и Центра за посетиоце на Митровцу – 35 ученика 8. разред,
- 11.05. Прилог о Панчићевој оморици у емисији „Записи поред пута“ ТВ БН, БиХ,
- 11.05. Локална телевизија и новине – „Редушијада“- манифестација сакупљања гљиве редуше и организација изложбе гљива у Центру за посетиоце и гимназији „Јосиф Панчић“,
- 14.05. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 17 деце,
- 15.05. Одржана интерактивна образовна радионица на Митровцу за предшколце из Ужица – 50 деце,
- 18.05. Тура посматрања медведа и дивокоза – 2 особе Србија,
- 19.05. Обилазак резервата „Црвени поток“ и Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика средња школа ТА „Травелпортал“,
- 22.05. Поводом Међународног дана биодиверзитета у Националном парку Тара је отворена изложба радова ученика основних школа на тему гљива насталих у склопу „Редушијаде“,
- 22.05. Емитован прилог о НП Тара у емисија „Радна акција“ ТВ „Прва“,
- 24.05. Европски дан паркова – постављене табле упозорења, животиње на путу,
- 25-26.05. Презентација и обилазак парка са ученицима Средњошколског центра Пале – 20 ученика,
- 27-30.05.- Обилазак парка – студенти Биолошког факултета -Београд,
- 28.05. Обилазак Центра за посетиоце у Бајиној Башти – 35. ученика 3. разред ОШ „Свети Сава“,
- 31.05. Презентација за групу планинара из Италије,

- 31.05. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Бајиној Башти – 120 ученика 7. разред из Чачка,
- 03.06. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 26 деце,
- 03-05.06. Снимање документарног филма „30 година регате“,
- 05.06. Презентација студенти биологије ПМФ Нови Сад – 50 студената,
- 05.06. промоција Националног парка Тара – постављен билборд поводом Дана заштите животне средине,
- 08.06. Обилазак резервата „Црвени поток“ – 33 особе ТА „Стартурс“,
- 13.06. Одржана интерактивна образовна радионица у хотелу „Бели бор“ за ученике трећег разреда из Београда – 72 деце,
- 14.06. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика – 8 разред, деца из Хрватске,
- 15.06. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика – 8 разред, деца из Хрватске,
- 19-20.06. Посета групе новинара и инфлуенсера у организацији Туристичке организације Србије,
- 24.06. Презентација студенти биологије ПМФ Ниш – 34 студента,
- 02.07. Снимање емисије о НП Тари за Newsmax,
- 06.07. Одржана планинска трка Ултра Трејл -400 учесника,
- 16-26.07. Одржана Летња школа дизајна,
- 19.07. Презентација парка за Удружење инжењера Телекома Србија,
- 22.07. Гостовање у Београдској хроници РТС, тема правила понашања у парку,
- 23.07. Изјава за РТС, о пожару у НП Тара – Бањска стена,
- 31.07. Снимање прилога за емисију „Међу нама“, ТВ „Нова С“, угроженост Панчићеве оморике,
- 26.08. Изјава за ТВ „5“ поводом шумских пожара,
- 27.08. снимање емисије за "Euronews" емисија је планирана да иде њиховим каналима на 7 језика,
- 01.09. „III Ћирилична бициклијада“ – 300 учесника Парк ћирилице – излетиште Рача у сарадњи са ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта. Предавање за децу о екологији и манастиру Рача,
- 19.09. укључење у јутарњи програм ТВ «Нова С» на тему тренутне ситуације са градњом у НП Тара,
- 20.09. Обилазак парка са групом новинара са простора бивше Југославије у организацији Туристичке организације Србије – 13 особа,
- 22.09. Обилазак резервата Црвени поток – ТА „Стартурс“ 30 особа,
- 23.09. Изјава за ТАНЈУГ у вези са Рачанском преписивачком школом и скитом Св. Ђорђа,
- 24-26.09.-Учећше на 13.семинару за управљаче заштићених подручја „Од изазова до иновације“ у Кладову, у организацији Министарства заштите животне средине,
- 29.09. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 40 пензионера,

- 30.09. Пешачење Митровац – Бањска стена – Митровац и обилазак резервата Црвени поток – ТА „Explore Serbia“ – 14 особа из Немачке,
 - 07-13.10. IV група праксе студената биологије,
 - 08.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 80 ученика 1. разреда гимназије из Београда – Гранд турс,
- 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића,
- 12.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 103 ученика 8. разреда основне школе из Београда – Мивекс,
- 16.10. Посета новинара портала „Клима 101“ и обилазак терена,
- 17.10. 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића,
- 18.10. 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића,
- 23.10. Обилазак парка – образовна радионица и шетња Бели бор – Црњесково – Бели бор – Црњесково. 4 групе 203 ученика 1. разред гимназије из Београда – ТА „Фантаст Травел“,
- 24.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 80 деце из вртића из Бајине Баште,
- 28.10. Предавање о органској производњи - Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства,
- 30.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 30 деце из вртића из Бајине Баште,
- 30-31.10. Обилазак парка са новинаром-инфлуенсером (Balkandad) са Новог Зеланда.31.10. Објављена репортажа на порталу „Клима 101“,
- 07.11. Укључење у емисију „150 минута“ ТВ „Прва“ – хибернација животиња,
- 15.11. Укључење у емисију „150 минута“ ТВ „Прва“ – НП Тара и туризам,
- 03.12. Снимање емије “Прело у нашем сокаку” ТВ „Хепи“,
- 03.12. Посета Центру за посетиоце НП Тара – 23 ученика 1. разреда ОШ “Св. Сава” Бајина Башта,
- 05.12. Посета Центру за посетиоце НП Тара – 20 деце из ПУ “Невен” Бајина Башта,
- 06.12. Посета Центру за посетиоце НП Тара – 45 ученика 2. разреда ОШ “Рајак Павићевић” Бајина Башта,
- 26.12. Гостовање у јутарњем програму ТВ „Хепи“ - НП Тара и туризам,
- 26-29.12. Снимање емисије “Радославци” РТС,
- Прилози у локалним медијима,
- Одржавање интернет презентације и профила на друштвеним мрежама.

5.2. Сарадња и партнерство са локалним становништвом и осталим корисницима у заштићеном подручју

Сарадња са локалном заједницом одвијала се кроз редовну активност са месним заједницама и локалном самоуправом по разним питањима, посебно у питањима решавање заједничких проблема, комуналних питања и инфраструктурних пројеката.

У 2024. године планиране су четири седнице Савета корисника, три седнице су одржане:

- 13. састанак Савета корисника НП Тара - 16. април, Бајина Башта,
- 14. састанак Савета корисника НП Тара - 4. септембар, Бајина Башта,
- 15. састанак Савета корисника НП Тара - 1. октобар, Предов крст,
- 16. Састанак Савета корисника планиран за децембар 2024.године (одржан у јануару 2025.године).

Кроз рад Савета корисника, настојали смо да заинтересујемо чланове савета за примену развојних, одрживих пројеката из пољопривредне, органске производње хране и одрживог туризма. У сарадњи са Министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства Републике Србије у Центру за посетиоце Националног парка Тара у Бајиној Башти 28. октобра организована радионица о органској производњи. Предавачи су били представници Одсека за означавање хране, шеме квалитета и органску производњу, при министарству.

Циљ радионице је био информисање пољопривредника о процесима органске производње, законским оквирима и могућностима добијања подстицаја и субвенција. Ово предавање је одлична прилика за све који су заинтересовани да сазнају више о начинима уласка у сектор органске пољопривреде и њеним потенцијалима у Србији, а на рочито на територији Националног парка Тара.

Рад Савета корисника је сврсисходан и значајан за планирање активности за годишње програме рада, па је тако у Програму управљања за 2025.годину, прихваћен највећи део предложених активности (10 активности, страна 23 и 24 Програма), нарочито за усмеравање средстава од наплате накнада за коришћење моторних возила у заштићеном подручју.

5.3.Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним подручја Србије

1. Пројекат „PICK ONE LEAVE NO ONE” (пројекат са планинарским клубом „Тара“):
 - 26-27.01. Завршни састанак пројектног тима у Бајиној Башти, презентација резултата и упоредна анализа, преостале активности на промоцији пројекта.
2. Учешће на панелу у оквиру Форума еколошких политика „Развојне могућности природе у Србији“ у организацији WWF Adria (28.02.2024.године).
3. По позову „ЕУ за Зелену Агенду у Србији“, који финансира и технички подржава Делегација Европске уније у Србији, а спроводи Програм Уједињених нација за развој (УНДП) у партнерству са Министарством заштите животне средине Републике Србије, а у сарадњи са Амбасадом Шведске и Европском инвестиционом банком, са додатним финансирањем обезбеђеним од стране влада Шведске, Швајцарске и Републике Србије, урадили смо и послали два предлога пројеката:
 - „Иновативна решења у очувању угрожених биљних врста НП Тара“ (база семена), пројекат одбијен у другом кругу оцењивања,

- „Очување травних станишта у Националном парку Тара кроз спречавање процеса сукцесије“ (набавка машине за малчирање) пројекат прошао у трећи круг оцењивања и на крају одбијен.
4. У сарадњи са Биолошким факултетом из Београда и кроз финансијску подршку Министарства заштите животне средине, спроведена је едукација студената кроз програм „Мониторинг природних вредности НП Тара - едукација студената“. Наведена активност планирана је Програмом управљања Националним парком Тара за 2024.годину и Програмом пословања ЈП „Национални парк Тара“ за 2024.годину. Едукација студената, извршена је у четири термина, у седмодневним боравцима студената и професора на терену, у пролећном термину (април и мај) и јесењем (септембар и октобар). У периоду од 15-21.април, на Митровацу, спроведена је едукација студената у две секције: Бриолошка секција (маховине) и Миколошка секција (гљиве). Укупно је било 10 студената и студенти су учествовали у садњи оморице у Црвеном потоку, сакупљали су маховине и гљиве на локалитету Митровац, око језера Крушчица према Батури, на локалитету Лађевац, поред реке Раче. Едукација се спроводила у присуству стручних лица парка – биолога и асистената са Биолошког факултета.
- У периоду од 15. до 22. 5. 2024. године, боравила је друга група студената у оквиру пројекта „Теренска пракса студената природно – математичких наука у Националним парковима Тара и Ђердап“. Укупно је боравило је 9 студената из Београда, Крагујевца и Новог Сада, углавном са мастер и основних студија. Студенти су из две секције: Хидробиолошка (проучавање водених екосистема) и Ентомолошка секција (проучавање инсеката). Студенти су са биолозима и шумарским инжењерима из ЈП „Национални парк Тара“ први дан истраживали мочварна подручје, локалитета Бурине и поред потока Батурски рзав. Затим су наставили са истраживањем потока Јаревац и његове околине. У суботу и недељу су проучавали подручје око Митровца и посетили видиковац Бањска стена, као и сређивали материјале прикупљене са терена и вршили идентификацију врста. Последњег дана теренских активности студенти су учествовали са управљачем, у праћењу стања ендемореликтне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphula serbica*) и испитивали локалитете Змајевачки поток и Спајића језеро.
- У периоду од 20. до 26. септембра, Национални парк Тара посетила је трећа група студената Биолошких факултета из Београда, Новог Сада и Ниша, у оквиру ботаничке и орнитолошке секције Биолошко истраживачког друштва "Јосиф Панчић". На терену су, заједно са запосленима из Националног парка Тара, имали прилику да стекну нова знања о самом националном парку, као и о флори и фауни овог подручја. У сарадњи са орнитолозима са Института за мултидисциплинарна истраживања студенти су учествовали у прстеновању птица. Обилазили су резерват природе Црвени поток, видиковац Бањска стена, као и резервате природе Врањак и Змајевачки поток, где су чули нешто више о овим локалитетима и Панчићевој оморици, као ендемичној и заштићеној врсти.
5. Заштита шума, дана 21-22.05.2024.године, одржана је радионица о извештајно-дијагнозно прогнозним пословима у области здравља шумског биља - Институт за шумарство Београд. Радионици су присуствовали референти заштите шума из ЈП „Србија шуме“ – шумска газдинства Пријепоље, Ужице и Борања Лозница, као и запослени из ЈП „Национални парк Тара“. Циљ радионице био је размена знања и искустава, као и унапређење пракси у заштити шума. Предавач из области заштите

шума била је др Мара Табаковић-Тошић, научни саветник и руководилац извештајно-дијагностичких послова у заштити шума, која је одржала предавање на тему „Штетни организми букових састојина у Србији“. Њено излагање је укључило најновија истраживања и методе за дијагнозу и прогнозу проблема са штетним организмима у буковим састојинама, пружајући драгоцене информације и смернице за стручњаке у овој области.

6. Започет пројекат финансиран од стране USAID -а. У четвртак, 06.06. 2024. године, представљен је пројекат „Заједно против шумских пожара: Оснаживање локалне заједнице“. Овај пројекат је један од два пројекта изабрана за подршку ове године, у оквиру Програма “Заједно за заштићена подручја”. У уторак, 9. 07. 2024. године, у Центер хотелу Дрина, одржани су радионица и предавање у оквиру активности по овом пројекту: “Оснаживање локалне заједнице“. Пројекат је спроводен у оквиру програма подршке управљачима заштићених подручја „Заједно за заштићена подручја“, који реализују Млади истраживачи Србије и спроведене су радионица, предавања и едукације деце и локалног становништва о превенцији и степенима ризика од пожара, постављене су табле упозорења на опасност од пожара, у близини улазних капија, на Калуђерским Барама и у Перућцу, са дневним степеном ризика од пожара.
7. У периоду од 16. до 19 јуна, одржана је 23. Парковијада, традиционални сусрети управљача националних паркова и других институција у области заштите природе и животне средине. Овогодишња манифестација одржана је у Кладову, а домаћин је био Национални парк Ђердап, који је уједно прославио и јубилеј, 50 година од проглашења Националног парка Ђердап.
8. Размена искустава међу управљачима односила се и на одлазак стручних кадрова предузећа у Национални парк Горчански у Пољској (26-30.08), као и узвратна посета колега из Пољске – Горчански Национални парк Тара, у склопу реализације споразума о сарадњи (16-21.09.2024.година).
9. У периоду од 24-26.09.учествовали смо на 13.семинару за управљаче заштићених подручја у Кладову, у организацији Министарства заштите животне средине.Семинар се одвијао под слоганом „Од изазова до иновације“ и био је прилика да управљачи заштићених подручја у Србији размене искуства о проблемима и изазовима у управљању заштићеним подручјима, посебно о проблемима чуварских служби у пракси и могућим решењима. Такође, представљене су и иновације у плановима управљања заштићеним подручјима и препоруке за унапређење капацитета и компетенција управљача заштићених подручја, настале анализом коју је у претходној години спровео IUCN.
10. У периоду од 16-18.10. одржан је семинар под називом: „Теорија и пракса природи блиског газдовања шумама у НП Тара“. У реализацију семинара су се активно укључили запослени у ЈП „Национални парк Тара“ на пословима везаним за истакнуту тематику, запослени на Шумарском факултету Универзитета у Београду (Катедра планирања газдовања шумама) и представници Шумарске Коморе у складу са својим компетентностима.
11. Дана 23.10.2024.године, у оквиру Сајма књига у Београду, организована је промоција књиге „Панчићева оморика у Националном парку Тара“, аутора др Драгане Остојић. Промоција је организована заједно са суиздавачем - Заводом за заштиту природе Србије.

6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ СА АКТОМ О ЗАШТИТИ И КОНТРОЛИСАНЕ АКТИВНОСТИ

Од стране надлежних инспекција, републичке инспекције за заштиту животне средине, за заштиту и контролу рибљег фонда, шумарске и ловне инспекције, републичке грађевинске инспекције, контролисане су активности у парку у циљу спреченавања недозвољених активности.

Преглед контроле активности од стране републичког инспектора за заштиту животне средине:

- 26.03.2024.године, ванредни самостални инспекцијски надзор, контрола планова за 2024.годину и субвенција за 2023.годину,
- 26.03.2024.године, ванредни самостални инспекцијски надзор, реконструкција пута Ка-луђерске Баре – Пушине,
- 26.03.2024.године, редован самостални инспекцијски надзор

Републички инспектор заштите животне средине, заједно са чуварима, исконтролисао је локације на терену за које нису добијени позитивни услови заштите природе за градњу објеката и није затечена градња ни по једном предмету:

- 1.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 1391 КО Заовине (Записник број 0026302220 од 10.09.2024.година),
- 2.Одбијен захтев за градњу шумског пута „Боровњак – Поравнине“ и реконструкцију шумских путева „Печенице-Рајаковићи“ и „Рајаци – Печенице“ сва три у КО Заовине (Записник број 002631049 од 10.09.2024.година),
- 3.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 875/3 КО Коњска Река (Записник број 002668752 од 10.09.2024.година),
- 4.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 875/7 КО Заовине (Записник број 002669595 од 10.09.2024.година),
- 5.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 1607 КО Бесеровина (Записник број 002669852 од 10.09.2024.година),
- 6.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 720 КО Растиште (Записник број 002751128 од 10.09.2024.година),
- 7.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 2373/5 КО Јагоштица (Записник број 002751441 од 10.09.2024.година),
- 8.Одбијен захтев за градњу објекта на катастарској парцели број 1567/1 КО Заовине (Записник број 0027522050 од 10.09.2024.година),

Дана 04.11.2024.године, по пријави грађана, на терен је изашао републички инспектор заштите животне средине и констатовао да је власник парцеле вршио заравњавање земљишта на катастарској парцели број 988/2, 988/3, 988/4 и 988/5 КО Коњска река, место звано Гувниште, сачинио записник и констатовао да се радови вршили без услова заштите природе (записник 003118988 од 04.11.25024.године). По наведеном предмету поступа инспектор.

- 10.12.2024.године, редован самостални инспекцијски надзор, прегле ди контрола законом прописаних аката и документације.

У току године биле су три инспекцијске контроле од стране републичког инспектора за рибарство (вршење редовног, теренског инспекцијског надзора у погледу контроле уплате накнаде по основу коришћења рибарског подручја, контроле испуњености услова за обављање рекреативног риболова и спровођења едукације рекреативних риболоваца и контроле

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2024.ГОДИНУ**

обезбеђења и утршка средстава намењених за финансирање заштите и одрживог коришћења рибљег фонда).

У извештајном периоду биле су контроле и од старне грађевинске инспекције у 13 случајева у вези градње објеката са грађевинском дозволом, али и градња објеката без грађевинске дозволе (3 случаја).

У извештајном периоду републички шумарско – ловни инспектор, контролисао је активности у 26 случајева:

Р. БР.	РАДНА ЈЕДИНИЦА	ПРЕДМЕТ НАДЗОРА	ДАТУМ НАДЗОРА	УТВРЂЕНЕ НЕПРАВИЛН ОСТИ И МЕРЕ
1.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	09.01.2024.	
2.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	08.02.2024.	
3.	Радна јединица ГЈ "Тара"	Промет дрвета	12.02.2024	
4	Сектор коришћења подручја	Санација шума	22-27.02.24.	
5	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од АКС	08.03.2024.	
6	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од АКС	08.04.2024.	
7	Служба за заштиту и гајење шума	Заштита шума од пожара	09.04.2024.	
8	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	08.05.2024.	
9	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	10.06.2024.	
10	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	10.07.2024.	
11	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	20.08.2024.	
12	Служба за газдовање приватним шумама	Сеча шуме	03.09.2024.	
13	Служба за ловство и рибарство	Штета од вука	04.09.2024.	
14	Служба за заштиту и гајење шума	Пошумљавање	11.09.2024.	Наложено уклањање корова и санација површине
15	Служба за заштиту и гајење шума	Здравствени преглед репродуктивног материјала	16.09.2024.	
16.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	20.09.2024.	
17.	Сектор коришћења подручја	Обележавање стабала будућности	07.10.2024.	
18.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	15.10.2024.	
19.	Служба за заштиту и гајење шума	Порекло садница	25.10.2024.	Издавање уверења
20.	Служба за заштиту и гајење шума	Брање шишарки јеле	04.11.2024.	

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2024.ГОДИНУ**

21.	Служба за заштиту и гајење шума	Брање шишарки смрче	04.11.2024.	
22.	Служба за заштиту и гајење шума	Порекло садница	06.11.2024.	Издавање уверења
23.	Радна јединица ГЈ "Комуналне шуме"	Обележавање стабала будућности	19.11.2024.	
24.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	22.11.2024.	
25.	Служба за ловство и рибарство	Заштита дивљачи од заразне болести - АКС	17.12.2024.	
26.	Служба за заштиту и гајење шума	Порекло садница	25.12.2024.	Издавање уверења

7.ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА

Укупна површина Националног парка износи 24.991,82 ха. У државном власништву на територији Парка налазе се државне шуме и шумско земљиште укупне површине 13.589,54 ха. приватне шуме и шумско земљиште чине 10.559,71 ха, црквено земљиште 842,57 ха.

За очување и унапређење заштићеног подручја посебно су значајне непокретности у I степену заштите. У овом режиму заштите, налазе се најзначајније природне вредности Националног парка „Тара“ обухваћене са 17 локлитета са режимом I (првог) степена заштите. Сваки локалитет обухвата неки природни феномен и у начелу је изузетан. Основни циљеви издвајања локалитета су чување затеченог стања, обезбеђење услова за стални развој (без утицаја човека) и изучавање развојних фаза и појава. Укупна површина у режиму заштите I степена износи 3323,92 ха или 13,30% од укупне површине Националног парка „Тара“ :

Локалитети у режиму заштите I степена	
Локалитет	Површина/ха
„Кањон Бруснице“	407,87
„Звезда“	2.025,72
„Клисура Дервенте“	235,67
„Клисура Раче“	301,80
„Рачанска Шљивовица“	17,81
„Црвени поток“	20,09
„Под Горушицом“	11,26
„Црвене стене“	45,72
„Било“	14,72
„Љути брег“	15,22
„Змајевачки поток“	6,79
„Врањак“	6,10
„Студенац“	2,74
„Кањон Склопови“	111,79
„Алушка планина“	98,32
„Кремићи“	8,07

А одељењу МЗ“Рача“, „Пушине“	1,64
Укупно	3.323,92

На терену је у складу са правилником, обележено свих 17 локлитета, као локалитета у првом степену заштите /резервати природе („Кањон Бруснице“, „Звезда“, „Клисуре Дервенте“, „Клисуре Раче“, „Рачанска Шљивовица, „Црвени поток“, „Под Горушицом“, „Црвене стене“, „Било“ „Љути брег“, „Змајевачки поток“, „Врањак“, „Студенац“, „Кањон Склопови“, „Алушка планина“, „Пушине“).

У циљу заштите оморице као заштићене врсте и природне реткости Националног парка Тара и Републике Србије, у резервату природе „Змајевачки поток“, био је планиран је откуп преостале три приватне парцеле, укупне површине од 6,1462 ха. Откупом наведене површине, локалитет „Змајевачки поток“, био би целом својом површином у државном власништву. Откуп није реализован јер је добијање сагласности још увек у процедури.

8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ

8.1. Биљне врсте

На подручју Националног парка Тара идентификовано је 47 строго заштићених врста биљака. Неке од врста које су значајне за заштиту са аспекта заштите и управљања, су поред заштићених, ендемичне и реликтне врсте и врсте које још увек нису заштићене законским оквирима у Србији.

Биљни свет НП Тара чини готово трећина флоре Србије. Велики број врста је значајан за очување, међу којима се издвајају ендемичне и реликтне врсте, затим породица орхидеја које су све заштићене или строго заштићене, беле маховине и божури. Већина ових врста су заштићене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5 од 5. фебруара 2010, 47 од 29. јуна 2011, 32 од 30. марта 2016, 98 од 8. децембра 2016. године).

8.1.1. Стање Панчићеве оморице

Праћење станишта и мониторинг оморице вршило се према већ установљеној процедури, који подразумева: обилазак свих станишта оморице и увид у процесе сушења и обнављања, потом кроз истраживања кроз пројекте и снимањем станишта са дроном.

По постављеним критеријумима вршило се осматрање на два постављена огледна поља у резерватима Љути брег и Црвене стене. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су у складу са следећом методологијом: *пречник у cm*; *висина у m*; *статус стабла*; *степен дефолијације* – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији" *деколоризација* – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте

публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији" величина крошње; плодоношење; сушење; напомена – оштећења, болести и друга запажања.

Стање оморице на огледним пољима (одабрано је 50 здравих стабала, која се прате и током последњих година забележено је убрзано сушење):

Огледно поље	Број сувих и стабала која се суше	Проценат сувих и стабала која се суше
1.Црвене стене	16	32 %
2.Љути брег	14	28%
3.Било	15	30%

Интезитет сушења показује одређени степен стагнације. Генерално на праћеним локалитетима је забележено слабо плодоношење, на подручју огледног поља Црвене стене забележено је подмлађивање оморице у оквиру поља.

Фотограметријско праћење Панчићеве оморице (*Picea omorika*)

Током претходних година вршене су молекуларно - генетичке анализе, затим примењене су најсавременије методе, станишта оморице су снимљена ЛИДАР технологијом. Међутим, процеси сушења захтевају редовно праћење, што је и даље тешко оствариво на тешко приступачним стаништима Панчићеве оморице, поготово у кањону Дрине, па је за праћење на овим стаништима набављена беспилотна летилица дрон са мултиспектралном камером, која ће омогућити континуирано и дуготрајно праћење стања Панчићеве оморице. Дезаљније праћење помоћу дрона врши ће се у наредним периодима.

Стање оморице на својим природним стаништима је везано за саме услове станишта.Забележена су појединачна сушења стабала, слабо обнављање, осим у резервату Студенац, где је забележено значајно подмлађивање

8.1.2.Ендемичне и строго заштићених врста флоре

Ендемичне врсте праћене у 2024. години су: *Aquilegia nickolicii*, *Centaurea derventana*, *Edraianthus jugoslavicus*. Бележи се благо повећање популације врсте Николићева кандилка. Николићева кандилка и дервентански различак и даље остају угрожени због изложености њихових станишта људским притисцима.

Такође бројно стање врста *Iris sibirica* се поправило у односу на претходне године, што је последица повољних временских услова за ову врсту у периоду развоја.

Након више година је извршено и праћење стање врсте која је претходно идентификована као *Pullsatila vulgaris subsp. grandis*. Једини локалитет у парку се налази на изузетно неприступачном терену у кањону Бруснице. Утврђено је присуство само 3 јединке.

Строго заштићених врста орхидеја

У оквиру праћења стања строго заштићених и заштићених врста орхидеја евидентирано је стање 23 таксона орхидеја које насељавају различите типове станишта на подручју Националног парка Тара:

Anacamptis coriophora (L.) R.M.Bateman
Anacamptis pyramidalis (L.) Rich.
Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch
Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce
Dactylorhiza saccifera (Brongn.) Soó subsp. *saccifera*
Dactylorhiza sambucina (L.) Soó
Dactylorhiza incarnata (L.) Soó
Epipactis helleborine (L.) Crantz subsp. *helleborine*
Epipactis microphylla (Ehrh.) Sw.
Epipactis palustris (L.) Crantz
Epipactis purpurata Sm.
Goodyera repens (L.) R. Br.
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br.
Gymnadenia odoratissima (L.) Rich.
Neottia nidus-avis (L.) Rich.

Spiranthes spiralis

Neottia ovata (L.) Bluff & Fingerh.
Spiranthes spiralis
Neotinea tridentata (Scop.) R.M.Bateman
Neotinea ustulata (L.) R.M.Bateman,
Orchis simia Lam.
Ophrys scolopax subsp. *cornuta* (Steven) E.G.Camus
Platanthera bifolia (L.) Rich.
Traunsteinera globosa (L.) Rchb.

Spiranthes spiralis (L.) Chevall. За врсту *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall забележен је нови локалитет и то на подручју Дикаве.

Међу констатованим орхидејама, истиче се врста *Epipactis purpurata* Sm. која је први пут регистрована на локалитетима Гребен и Растиште (Андрићи). Ова орхидеја је 2010. године први пут регистрована у Србији (на планини Маљен), а на подручју Националног парка Тара је први пут пронађена 2016. године на локалитетима: Митровац, Тисово брдо – Барски до, Николићи (Рељин врх), Камено брдо – Старе куће, Кичељ – Камено брдо, Кичељ – Старе куће.

Значајно је одржавање популације бореалне врсте *Goodyera repens* (L.) R. Br. се на локалитету Црвени поток, на микростаништу у близини шумске стазе, у непосредној близини Тепих ливаде. Ризик за ову популацију представља управо близина шумске стазе и евентуално гажење од стране посетилаца.

Популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula*

Као и претходне године, праћене су и популације врста божура. Праћене су и карактеристике популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula* на подручју

Божурне и Пожара у Растишту, као и у Заовинама на потезу Тетеребице, Рујевица. Као и у претходној години на потезу Рујевица бележи се мањи број регистрованих јединки док на другим локалитетима се бележи повољан статус ових врста. Популације су претходно на Паску погођен пожаром. Међутим изградњом новог макадамског пута уништена је цела субопулација врсте божура *Raemonia officinalis* у горњем делу Паска. Статус врста божура на Тари и даље остаје неразјашњен и чекају се резултати генетичких истраживања који би требало да расветле овај проблем.

Свих пет врста божура у Србији су строго заштићене и представљају природну реткост која се мора пратити. *Raemonia officinalis*

Маховине тресетнице

У 2024. години спроведене су следеће активности у погледу маховина на подручју резервата Црвени поток:

- Вршен је сезонски мониторинг тресетница у резервату Црвени поток у оквиру Националог парка Тара.
- Узгој тресетница у Ботаничкој башти Јевремовац у Београду, где се планира успостављање *ex situ* колекције тресетница, које би даље могле да представљају базу за пропагацију и транслокацију (да се не би узимао материјал из природе), а уједно би предстаља и *back up* (резерву) за случај ишчезавања неке од третираних врста.
- Настављено је са транслокацијом тресетница у циљу њиховог умножавања односно успостављања нових субопулација.

Sphagnum girgensohnii са спорофитом

Оштећења на врсти *Sphagnum palustre*

Отварање склопа вегетације, пре свега ветроломима и ветроизвалама, које због исушивања подлоге бивају све чешће и обимније, доводи до додатног исушивања директном Сунчевом радијацијом те теписи тресетница који су ту раније расли, бивају прерасли васкуларном мезофилном вегетацијом и временом у потпуности елиминисани. И током 2024 године приметно је ширење мезофилне и нешумске вегетације на релативно малом подручју резервата Црвени поток, а листа врста које се сада ту налазе (а није им место) сваке године је све дужа.

Оштећења настала интензивном сунчевом радијацијом, примећено је на пре свих на врсти *Sphagnum palustre* у нешто мањем обиму него претходних година, али и даље није редак феномен нарочито код ове врсте. Све то јасно указује да се тресетнице налазе у изразито

субоптималним условима те да су у повлачењу/опадању. Хроничан недостатак воде током вегетационе сезоне и измена хидролошких услова станишта у оквиру резервата Црвени поток, не само да онемогућавају ширење популација тресетница, већ је то директан проблем њиховог опстанка. Зато је важно предузимати биотехничке мере за очување ових врста попут ех ситу колекција и транслокација, као и интервенција на самом станишту.

Популације српске режухе

Посебна активност у оквиру праћења стања флоре је и активност на заштити и унапређењу ендемичне и реликтне врсте српска режуха *Cardamine serbica* Pancic. Станиште српске режухе у Перућцу, заправо, представља завршни део мањег сипара у нарастању, као последица природне сукцесије која је на овом локалитету у току. Услед реконструкције пута уништено је једно станиште ове врсте, а такође је била ишчезла и из Кањон Дервенте где је претходно била бележена. Од изузетног је значаја спровођења активности на очувању јединог станишта ове врсте у Србији и њеног места проналаска. Да претходних година нису предузимане мере комбинован заштите постојала би могућност да би ова врста ишчезне са подручја парка а самим тим и Србије, пошто је ово једино налазиште у Србији.

Када су активности почеле 2018. године, бројност популације је била око 20 јединки на површини од 25 m², од којих је само једна индивидуа била у цвету. Предузете мере (чишћење и отварање станишта мануелним одрстрањивањем конкурентске вегетације, појачање популације садњом јединки произведених у ех-situ условима из семена), довеле су до постепеног повећања како укупног броја, тако и броја репродуктивно зрелих јединки у цвету.

Услед изразито неповољних услова на станишту у 2024. години (висока температура и суша) забележен је мањи број зрелих јединки у односу на пролеће претходне године око 25 јединки у цвету и око 50 јувенилних на укупној површини од око 54 m². Током последње теренске посете крајем октобра, само две јединке су још увек биле у цвету, али се појавио знатан број јувенилних јединки и у делу поред пута и на самом сипару, међу којима је бар 30-40 било веома лепо резвијено. Главни фактори који угрожавају опстанак *C. serbica* на једином локалитету који ова врста насељава у Србији су нестанак, нарушавање и фрагментација природних станишта. Наиме, врста је некада вероватно насељавала већу површину у околини Перућца са кањоном реке Дервенте.

Активности на ревитализацији српске режухе (*Cardamine serbica*) на локалитету Перућац током 2024. године обухватиле су:

- праћење стања популације (пребројавање јединки у вегетативној и репродуктивној фази, процена броја плодова са приметним семенима) и маркирање нових јединки;
- узгајање биљака у ех-situ условима из семена у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду;
- јачање популације стварањем повољнијих услова за развој јединки српске режухе уклањањем околних конкурентивних биљних врста, као и транслокацијом јединки из дела

пored пута у више делове сипара и садњом јединки произведених у ex-situ условима;
- сакупљање семена ради чувања у банци семена и ради узгајања у ex-situ условима у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду.

Јединке узгајене у ex situ условима

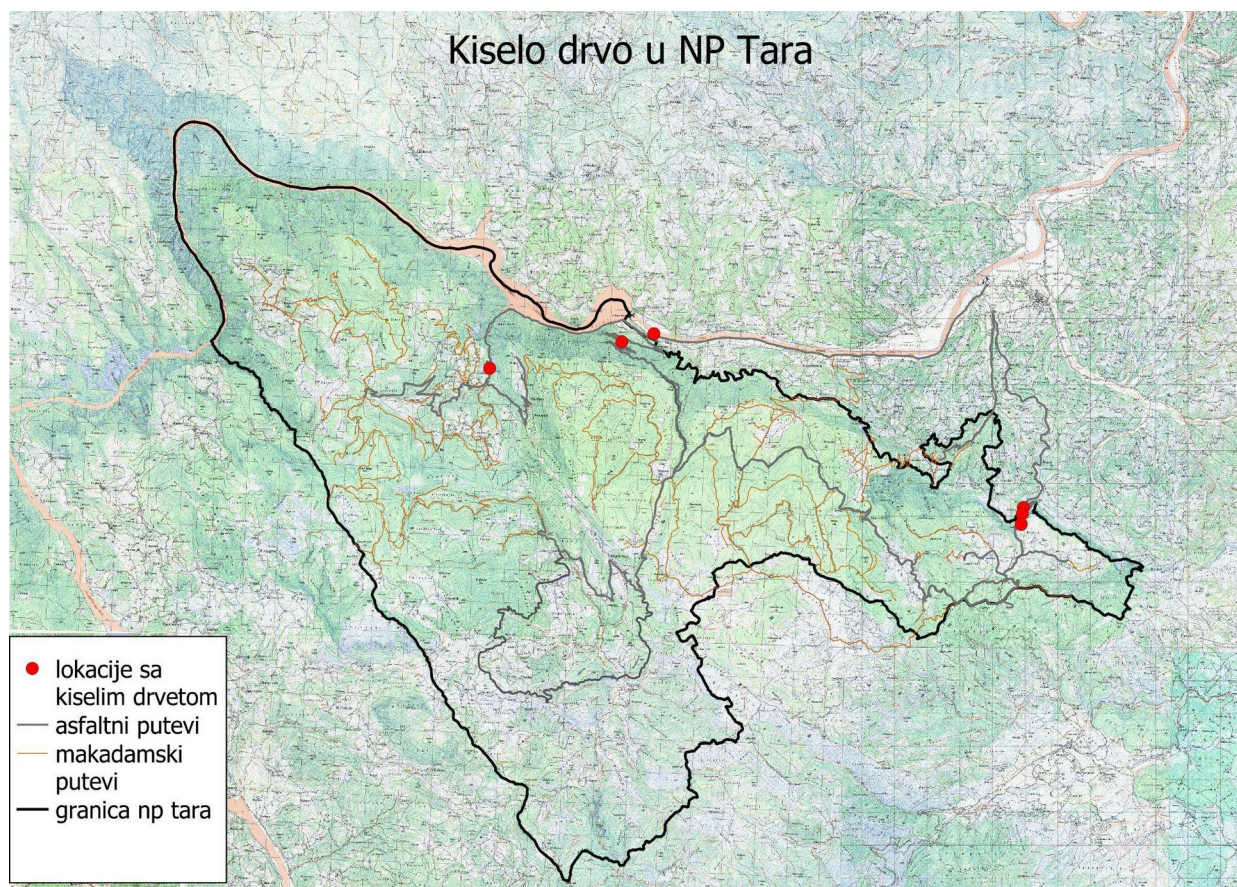
У сврху јачања популације српске режухе на локалитету Перућац примењено је рашчишћавање станишта и транслокација јединки. Како би се смањило ефекат интерспецијске конкуренције, простор око постојећих индивидуа је и ове године чишћен нарочито од врста које нису типичне за заједнице са *C. serbica*, а имају велики репродуктивни потенцијал, способност обрастања великих површина за кратко време и стварања велике засене (нпр., *Petasites* sp., *Rubus idaeus*, *Eupatorium cannabinum*, *Cotinus coggygria*, *Tilia cordata*).

У мају је извршена транслокација 10 најбоље развијених јединки добијених у ex-situ условима у Институту за ботанику на локалитет код језера Перућац и каснијим мониторингом је утврђено да су све примиле. Осим тога, и у пролећном и ујесењем периоду урађена је транслокација неколико десетина јединки из дела станишта поред самог пута у више делове сипара, како би се појачала бројност у том делу популације

8.1.3. Инвазивне врсте

На подручју Националног парка “Тара”, популација киселог дрвета је најбројнија на локалитету Приседли, док се на локалитету Растиште, односно Седаљка јавља појединачно, са малом бројности. Између ове 2 популације, по бројности је локалитет поред пута Перућац - Митровац, у околини видиковца “Зеленика”. На обе локације, где је изражена експозиција, налази се на странама окренутим ка северу или северозападу.

За сада не угрожава у великој мери постојеће састојине, односно аутохтоне врсте. Углавном је евидентирана поред асфалтних путева, на ивицама састојина. Ипак, не треба занемарити и потценити потенцијал киселог дрвета као инвазивне врсте. С обзиром на његове еколошке карактеристике, има потенцијал ширења на стаништима где се јављају и остале пионирске аутохтоне врсте, до одређене надморске висине. Међутим, у шумама сциофилних врста, као што су шуме букве, а нарочито шуме букве, јеле и смрче, које се налазе у појасу изнад, сматрамо да ширење киселог дрвета није велика претња, између осталог и због стабилности полидоминантних заједница. Оно што налаже на опрез је сушење, нарочито смрче, последњих година, у нижим деловима, вероватно због климатских промена.

Регистроване локације са киселим дрветом у НП Тара

8.2. Гљиве

Током 2024.године укупно је забележено 849 налаза и 380 врста гљива, од којих 11 има стаус заштићене врсте у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службеном гласнику РС", бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016) : *Boletus edulis*, *Cantatharellus amethysteus*, *Cantharellus cibarius*, *Evernia prunasti*, *Hydnum repandum*, *Lactarius deterrimus*, *Lactarius salmonicolor*, *Lactarius deliciosus*, *Lactarius semisanguifluus*, *Marasmius oreades*, *Russula cyanoxantha*, док су 3 врсте строго заштићене : *Hericium alpestre*, *Hericium coralloides*, *Psilocybe serbica*.

Hericium coralloides

8.3. Вегетација

8.3.1. Евиденција типова станишта

На подручју парка спроведно је постављање и идентификација оквира за праћење типова станишта из категорије отворених типова станишта : Ц Травната станишта , Д2 Сипари, Д3 Суве стене и клифови, Д5 Влажне стене и клифови, Е Мочваре и тресаве, пошто се у овим категоријама налазе приоритетна станишта за заштиту на подручју наше земље, а такође и у склопу европске мреже НАТУРА 2000.

Уочена је смањена очуваност ових типа станишта:

Код станишта	Назив станишта	Тип станишта	Фитоценолошко име	Lat N	Long E	Над. вис. м	Суб. локалитет	Квалитет станишта	Очуваност станишта
Ц2.311	Умерено влажна планинска ливада овсуље (<i>Trisetum flavescens</i>)	Травњак	<i>Trisetum flavescens</i>	43,9013	19,44659	1145	Бесеровачке बारे	Одлична	Одлична
Ц5.314	Високопланинска нитрификована висока зелен шарене белешине (<i>Calamagrostis varia</i>)	Висока зелен	<i>Calamagrostis varia</i>	43,9029	19,4466	1145	Бесеровачке बारे	Добра	Добра
Ц2.31А	Умерено влажна планинска ливада тврдаче (<i>Nardus stricta</i>)	Травњак	<i>Nardus stricta</i>	43,90299	19,44844	1145	Бесеровачке बारे		
Ц2.31	Умерено влажне планинске ливаде	Травњак	Нитрификовано	43,90043	19,45064	1206	Бесеровачке बारे	Добра	Просечна или смањена
Ц2.31	Умерено влажне планинске ливаде	Травњак	Нитрификовано	43,9006	19,45088	1206	Бесеровачке बारे	Умерена	Просечна или смањена
Ц2.31А	Влажна планинска ливада тврдаче (<i>Nardus stricta</i>)	Травњак	<i>Nardus stricta</i>	43,8946	19,46092	1250	Буквина вода	Одлична	Одлична

Простор Националног парка Тара представља типично шумско подручје, доминирају мешовите тродоминантне шуме смрче, јеле и букве (*Piceo-Abieti-Fagetum* Čoli.65), и то на преко 85% шумских површина. На простору парка налази се већи број реликтних и ендемореликтних шумских заједница са омориком, црним бором и другим врстама, које су на знатним површинама, тако да дају основни фитогеографски, фитоценолошки и флористичко-еколошки печат Националном парку Тара. "(Мишић 95.). На Тари је идентификовано преко 40 лишћарских, лишћарско-четинарских и четинарских фитоценоза.

Зонирање вегетације екосистема на Тари започиње од кањона Дрине у коме се посебно истичу термофилне заједнице црног граба (*Orno-Ostryetum*), на стрмим странама и стенама кањона Дрине и Дервенте развијеније су заједнице црног граба и црног бора (*Ostryo-Pinetum nigrae*). У подножју планине на кречњацима и серпентинитима на развијенијим земљиштима јављају се храстове шуме и то шуме цера и сладуна (*Quercetum frainetto-cerris*), а на вишим

положајима шуме китњака (*Quercetum montanum*). Појас чистих церових шума (*Quercetum cerris*) јавља се као појас на блажим јужним падинама планине.

Осим смрче, јеле и букве, у зонама од 700-1.200 m на серпентинитима развијају се мешовите црноборово-белоборове шуме или чисте састављене од једне или друге врсте бора. У овом низу шумских заједница посебну вредност и реткост имају чисте или мешовите састојине Панчићеве оморике (*Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum mixtum*) које су распрострањене како на кречњацима тако и на серпентинитима, искључиво на северним и заклоњеним странама које имају одлике рефугијума.

Од Кремана према Тари налазе се шуме црног бора (*Pinetum nigrae*) које на вишим положајима замењују мешовите шуме црног и белог бора (*Pinetum nigrae-sylvestris*), да би на самим Калуђерским барама доминирао бели бор (*Pinetum sylvestris*).

У деловима кањона према површи учешће букве у изградњи заједнице је све израженије тако да на самој ивици кањона и површи, букове шуме (*Fagetum montanum*) представљају доминантан појас. У њиховој изградњи обавезно учествује јела, а у мањој мери и смрча.

Стање шума

На основу синтезе досадашњих истраживања геолошког, педолошког, фитоценолошког и типолошког карактера дефинисани су типови шума у Националном парку:

	Типови шума	P (ha)	%
421	Шуме црног граба и црног јасена (<i>Fraxineto-Carpinetum</i>) на скелетним земљиштима на кречњаку	2 582,24	21,9
434	Шуме грабића са храстовима (<i>Carpino orientalis – Polyquercetum</i>) на степској рендзини и смеђем киселом земљишту на кречњаку	19,60	0,2
465	Шуме китњака и цера (<i>Quercetum petraea-cerris pauperum</i>) на киселим смеђим и лесивираним киселим смеђим земљиштима	108,30	0,9
469	Шуме китњака и букве (<i>Quercus Fagetum moesiacaе montanum serpentinicum</i>) на хумусно силикатним земљиштима на серпентиниту	129,03	1,1
636	Планинска шума букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum typicum</i>) на дубоким дистричним (понекад еутричним) смеђим земљиштима	10,47	0,1
643	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiacaе montanum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту	90,44	0,8
644	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiacaе montanum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	798,77	6,8
645	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum - dentarietosum bulbifetae</i>) на дубоком и врло дубоком смеђем земљишту на кречњаку	68,44	0,6
646	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiacaе montanum</i>) на различитим земљиштима на серпентинитима	173,63	1,5
749	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum serpentinicum</i>) на средње дубоким смеђим земљиштима на серпентиниту	43,71	0,4
750	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum typicum</i>) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку	5 638,39	48,0
752	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	951,37	8,1
	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum</i>) на скелетном		

	Типови шума	P (ha)	%
753	- кршевитом земљишту на кречњаку	321,49	2,7
774	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на смеђем скелетном земљишту на кречњаку	499,95	4,2
781	Шуме белог бора (<i>Erico - Pinetum sylvestrae serprntinicum</i>) на хумусно-силикатном земљишту на серпентиниту	8,64	0,1
762	Шуме смрче, јеле и белог бора (<i>Piceo-Abieti – Pinetosum silvestrae</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	2,96	-
772	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на иницијалним земљиштима на кречњацима	93,75	0,8
791	Шуме белог и црног бора (<i>Pinetum sivestris nigrae – serpentinicum</i>) на хумусно силикатном земљишту на серпентиниту	212,98	1,8
		11 754,16	100,0

На основу типолошке - просторне заступљености, најзаступљенији типови шума у Националном парку:

- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum typicum*) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку који покрива 48,0 % обрасле површине државних шума у Националном парку;
- Тип шуме црног граба и црног јасена (*Fraxineto-Carpinetum*) на скелетним земљиштима на кречњаку (21,9%);
- Тип шуме планинске букве са вијуком (*Fagetum moesiacaе montanum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку са 6,8%
- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку који заузима 8,1% обрасле површине државних шума Националног парка.

Од укупне површине Националног парка Тара, под шумама је 19.927,93 ха или 79%. Државних шума је 59% или 11.754,16ха.

Учешће шума високог порекла у националном парку је највеће 75%, вештачки подигнуте састојине су 2,8%. Учешће изданаčkih шума је релативно ниско и износи 6,6%. Учешће шикара и шибљака износи 15,7%. Ови вегетацијски облици насељавају клисуре и кањонски део Дрине, Дервенте и Раче и представљају заштитне шуме у I степену заштите.

Врста састојина по пореклу и очуваности	P	
	ха	%
Укупно високе састојине	8 817,43	75,0
Укупно изданаčke састојине	768,08	6,5
Укупно вештачки подигнуте састојине	329,63	2,8
Укупно шикаре и шибљаци	1 839,02	15,7
Укупно у Националном парку Тара	11 754,16	100,0

У оквиру Националног парка Тара, шумама у приватном власништву обухваћена је површина од 7.754,16ха, и у оквиру њих је заступљено 11 врста дрвећа. У односу на шуме у државном власништву, у приватним шумама, доминирају лишћарске врсте дрвећа. Најзаступљенија врста дрвећа је буква, затим следи цер, црни бор, бели бор и сладун. У

шумама Заовина, јавља се Панчићева оморица као врло вредна реликтна и ендемична врста. У шумском фонду приватних шума присутни су племенити лишћари и воћкарице.

Праћење процеса сушења шума

Активности на заштити шумских екосистема вршене су кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката, односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки.

За потребе мониторинга користе се налетно-баријерне клопке са сувим контејнерима, типа THEYSONH®, које се постављају на држаче од летве попречног пресека 3x5 цм. Од феромона су коришћене следеће врсте:

Врста феромона	Утрошени феромони у државним шумама
<i>Феромон за Ips typographus</i>	750
<i>Феромон за Pityogenes chalcographus</i>	500
<i>Феромон за Ips typographus + P. chalcographus</i>	600
<i>Феромон за Pityokteines curvidens</i>	500
<i>Феромон за Ips sexdentatus</i>	10
<i>Феромон за Trypodendron lineatum</i>	10
свега	2370

Пре очекиване појаве имага, на најнижој коти угрожене шуме, постављено је 5 пробних клопки са различитим феромонима, након чега се приступило постављању осталих клопки на терену. Већина феромонских клопки је постављена почетком априла, док је мањи број додат у наредном периоду, што је укупно износило 930 феромонских клопки заједно са одговарајућим феромонима. Нови феромони додати су крајем јула, а сам процес мониторинга трајао је до октобра.

Клопке су контролисане и пражњене периодично у складу са временским приликама. Уловљени поткорњаци који су прикупљени са терена пребројавани су запреминском методом у калибрисаној посуди. У једном мл (1 цм³) је цца 40 јединки *Ips typographus*, односно 400 јединки *Pityogenes chalcographus*. За *Pityokteines sp.* утврђено је искуствено да у једном мл има цца 200 јединки. Обрада података у клопкама са различитим феромонима (комбиновани феромони РСIT, IT+Pch) вршено је методом узорка, где се пребројавањем утврдио однос великог и малог смрчевог поткорњака у појединим клопкама. Подаци улова поткорњака су уношени у базу података ФМП на Заштити шума (теренски таблет), а затим су подаци експортирани и обрађивани у Microsoft Excel-у.

Укупно на подручју НП „Тара“ ухваћено је 5.130.883 поткорњака.

Ухваћени улови поткорњака, појединачно по врстама:

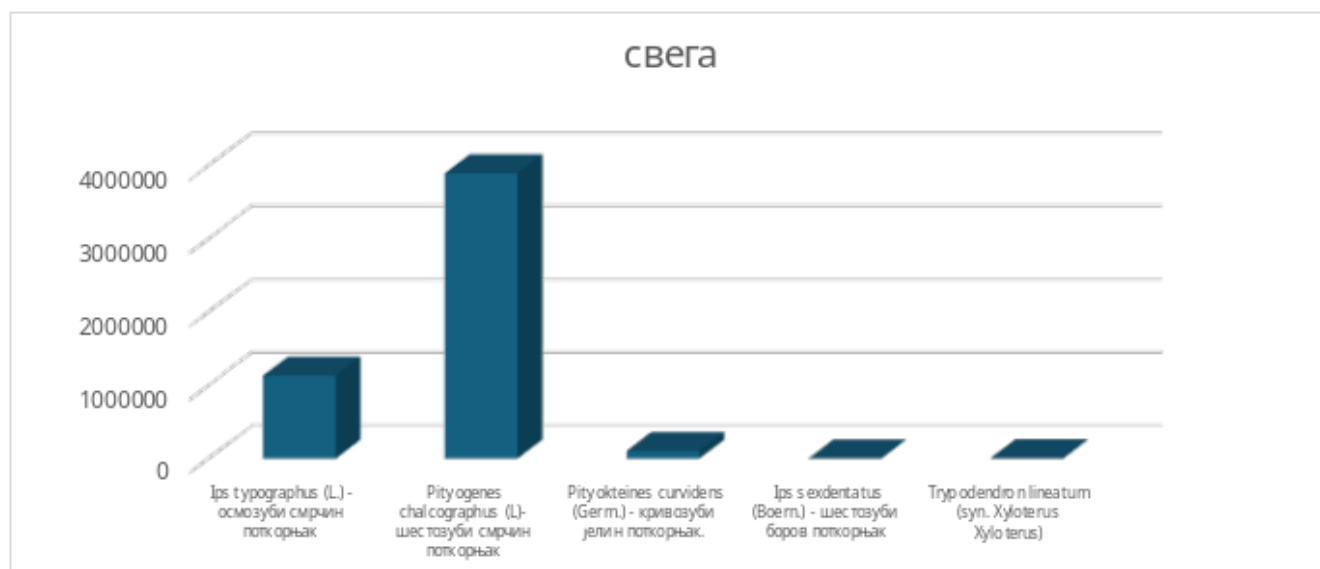
врста поткорњака	свега
<i>Ips typographus</i> (L.) -осмозуби смрчин поткорњак	1129931
<i>Pityogenes chalcographus</i> (L.)- шестозуби смрчин поткорњак	3892566
<i>Pityokteines curvidens</i> (Germ.) - кривокуби јелин поткорњак.	104918

<i>Ips sexdentatus</i> (Boern.) - шестозуби боров поткорњак	173
<i>Trypodendron lineatum</i> (syn. <i>Xyloterus Xyloterus</i>)	3295
свега	5130883

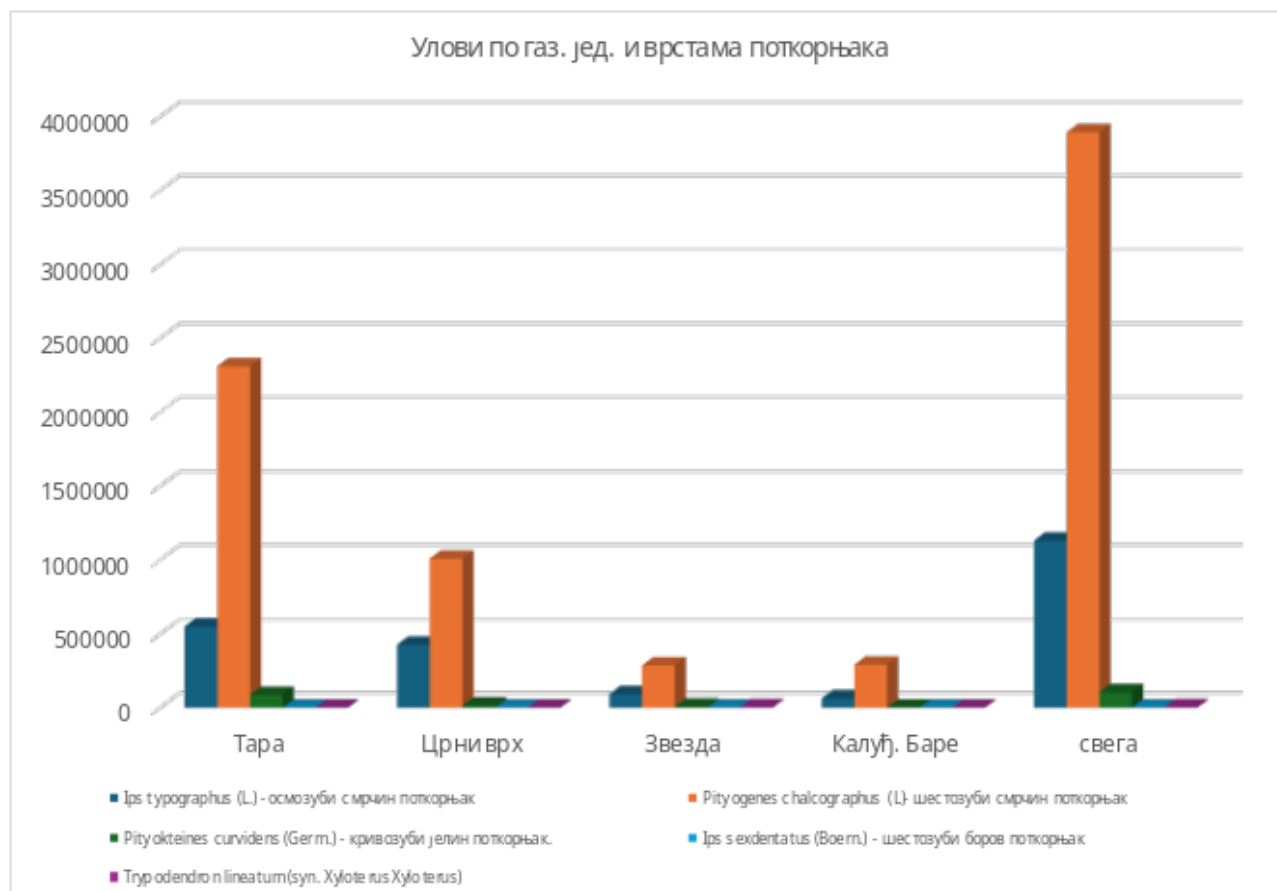
Дистрибуција улова поткорњака по газдинским јединицама приказана је у следећој табели:

Газдинска јединица					
врста поткорњака	Тара	Црни врх	Звезда	Калуђ. Баре	свега
<i>Ips typographus</i> (L.) -осмозуби смрчин поткорњак	549137	425230	91556	64008	112993 1
<i>Pityogenes chalcographus</i> (L)- шестозуби смрчин поткорњак	2310001	100764 1	28503 6	289888	389256 6
<i>Pityokteines curvidens</i> (Germ.) - кривокуби јелин поткорњак.	86033	13120	5765	0	104918
<i>Ips sexdentatus</i> (Boern.) - шестозуби боров поткорњак	0	43	0	130	173
<i>Trypodendron lineatum</i> (syn. <i>Xyloterus Xyloterus</i>)	205	0	3090	0	3295
свега	2945376	144603 4	38544 7	354026	513088 3

Из табеле можемо видети да је у свим газдинским јединицама највеће присуство шестозубог смрчиног поткорњака *Pathogenies chalcographus* (L), па затим *Ips typographus* (L.) - осмозуби смрчин поткорњак, што приказују и следећи графикони:

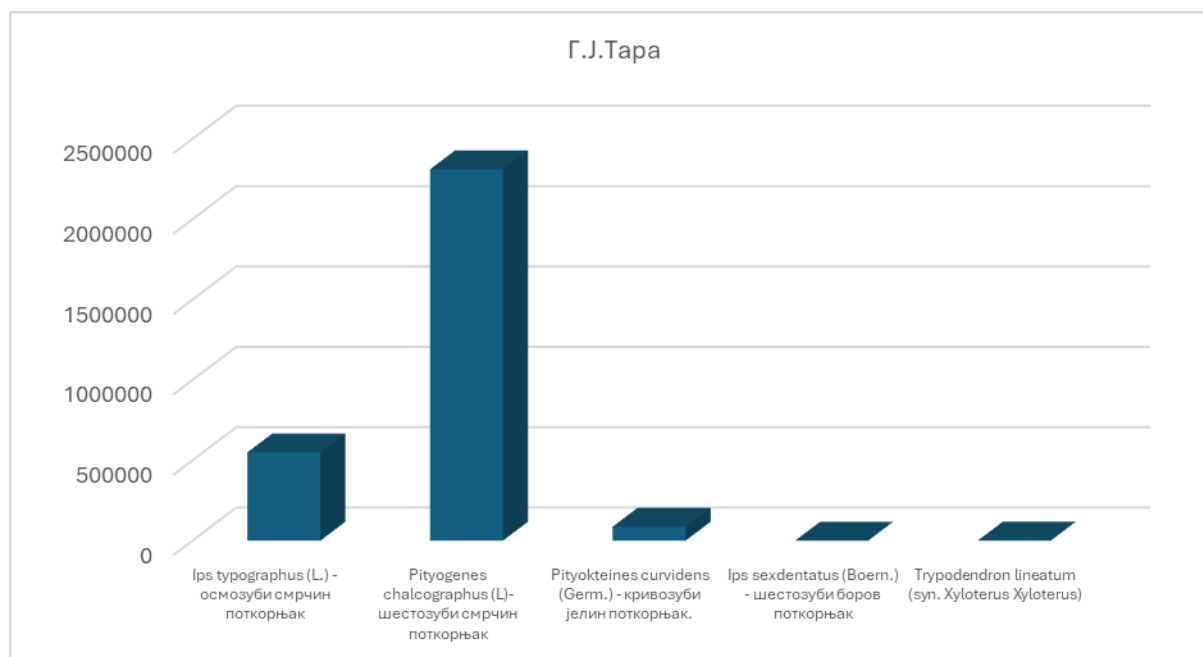
Графикон улова поткорњака по врстама и газдинским јединицама

:ГЈ“Тара“

За газдинску јединицу Тара у периоду април-септембар улови поткорњака су приказани у следећој табели и графикону

Г.Ј.Тара					
врста поткорњака	мај	јун	јул	август	свега
Ips tyrographus (L.) -осмозуби смрчин поткорњака	168874	140435	85736	155344	549137
Pityogenes chalcographus (L)- шестозуби смрчин поткорњака	598573	560875	278133	872420	2310001
Pityokteines curvidens (Germ.) - кривозуби јелин поткорњака.	8294	72230	4244	1265	86033
Ips sexdentatus (Boern.) - шестозуби боров поткорњака	0	0	0	0	0
Trypodendron lineatum (syn. Xyloterus Xyloterus)	10	85	25	85	205
	775751	773625	368138	1029114	2945376

У газдинској јединици Тара највећи улови су за *Pityogenes chalcographus* (L.)- шестозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 215 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 18000 јединки у једној клопци ,просечни улов је 10405 јединки по клопци.

Интезитет напада за *Pityogenes chalcographus* (L.)- шестозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

<i>Pityogenes chalcographus</i> (L)	мај	јун	јул	авг
	број клопки			
слаб напад	174	181	204	165
средњи	36	35	11	41
јак	5	1	0	8
укупно	215	217	215	214

У газдинској јединици Тара највећи улови су за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 275 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 10000 јединки у једној клопци ,просечни улов је 1894 јединки по клопци.

Интезитет напада за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

<i>Ips typographus</i> (L.) - osmozubi smrčin potkornjak	мај	jun	jul	aug
	број клопки			
слаб напад	217	239	255	224
средњи	67	40	18	46
јак	2	2	2	5
укупно	286	281	275	275

ГЈ“Црни Врх“

За газдинску јединицу Црни врх, у периоду април-септембар,укупни улови поткорњака су приказани у следећој табели:

Г.Ј.Црни врх						
врста поткорњака	мај	јун	јул	август	септемба	свега
Ips typographus (L.) -осм	149637	130660	93678	24701	26554	425230
Pityogenes chalcographus	293053	396486	181658	57102	79342	1007641
Pityokteines curvidens (L.)	8510	3040	720	565	285	13120
Ips sexdentatus (Boern.)	23	8	0	12	0	43
Trypodendron lineatum	0	0	0	0	0	0
	451223	530194	276056	82380	106181	1446034

Највећи улови су за Pityogenes chalcographus (L.)- шестозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 120 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 42000 јединки у једној клопци ,просечни улов је 7576 јединки по клопци.

Интезитет напада за Pityogenes chalcographus (L.)- шестозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

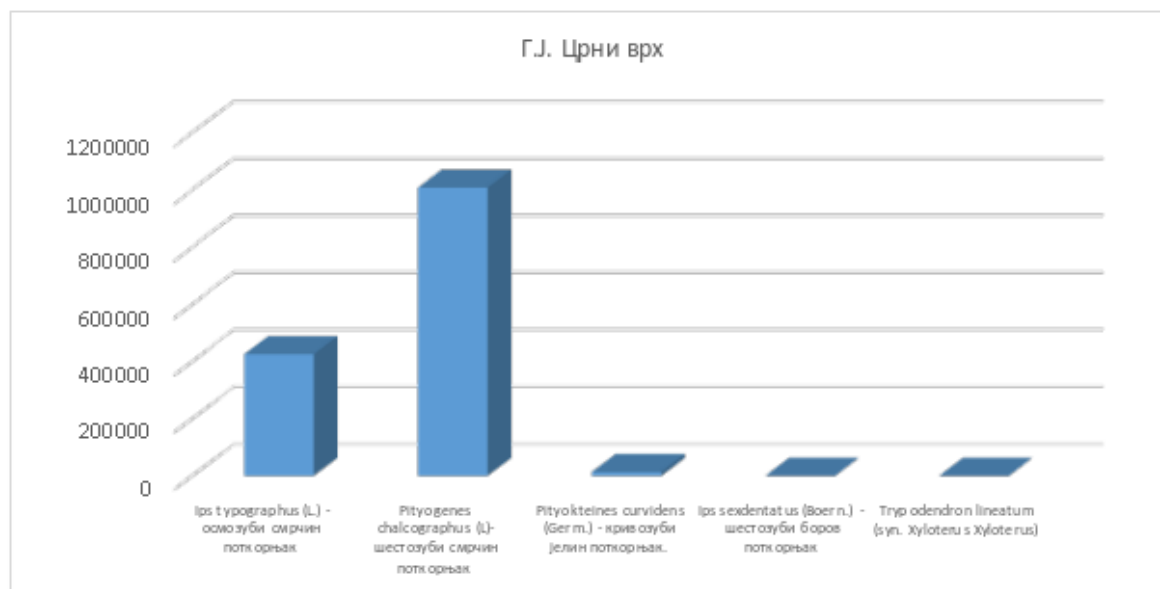
Pityogenes chalcographus (L)	мај	јун	јул	август	септембар
	број клопки				
слаб напад	105	60	25	118	79
средњи	14	23	11	3	4
јак	1	3	1	0	0
укупно	120	86	37	121	83

Највећи улови су за Ips typographus (L.) -осмозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 173 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 9800 јединки у једној клопци ,просечни улов је 2238 јединки по клопци.

Интезитет напада за Ips typographus (L.) -осмозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

Ips typographus (L.) - osmozubi smrčin potkornjak	мај	јун	јул	август	септембар
	број клопки				
слаб напад	126	76	30	169	124
средњи	45	33	24	6	5
јак	2	8	6	0	0
укупно	173	117	60	175	129

За газдинску јединицу „Црни врх“, у периоду април-септембар,укупни улови поткорњака су приказани у следећем графикону:

ГЈ“Звезда“

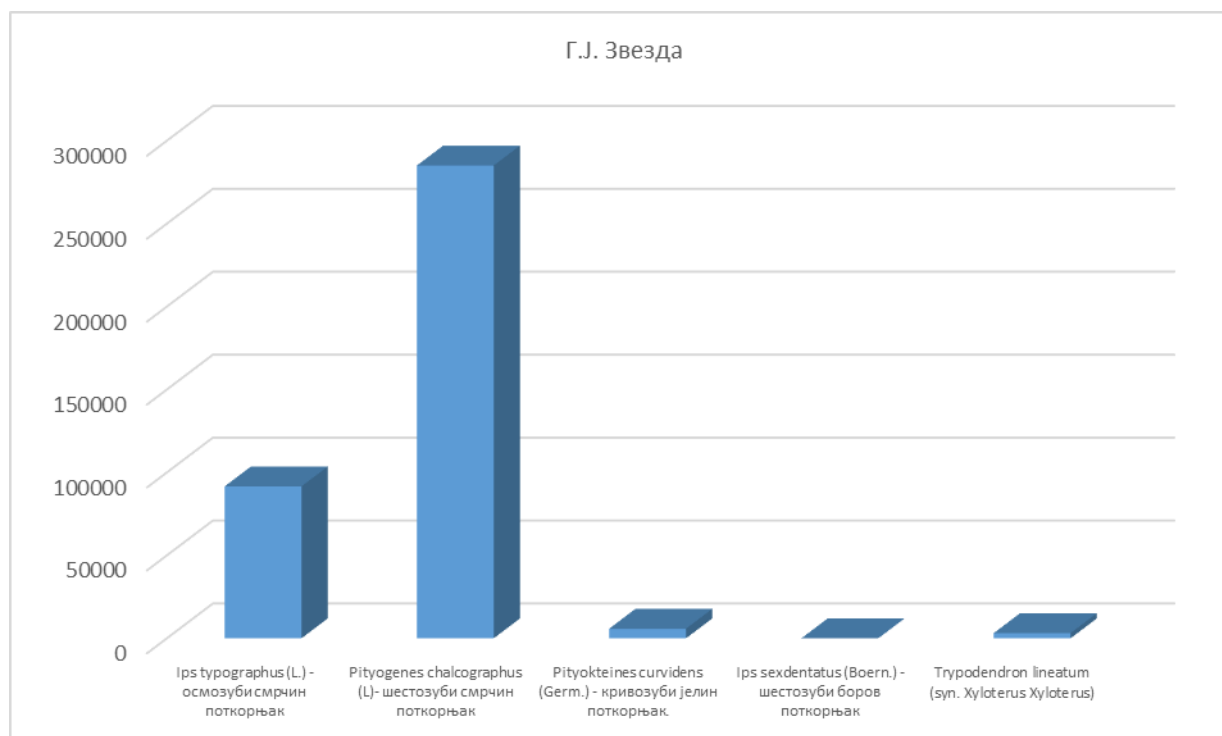
За газдинску јединицу „Звезда“ у периоду април-септембар улови поткорњака су приказани у следећој табели и графикону

Г.Ј.Звезда						
врста поткорњака	мај	јун	јул	август	септемба	свега
Ips typographus (L.) - осм	33145	16568	18484	3163	20196	91556
Pityogenes chalcographus	97273	72627	68094	21536	25506	285036
Pityokteines curvidens (L.)	3295	1310	1145	15	0	5765
Ips sexdentatus (Boern.)	0	0	0	0	0	0
Trypodendron lineatum	3005	55	25	0	40	3125
	136718	90560	87748	24714	45742	385482

Највећи улови су за Pityogenes chalcographus (L.)- шестозуби смрчин поткорњака који су утврђени у 39 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 15000 јединки у једној клопци ,просечни улов је 3905 јединки по клопци.

Интезитет напада за Pityogenes chalcographus (L.)- шестозуби смрчин поткорњака приказан је у следећој табели:

Pityogenes chalcographus (L)	мај	јун	јул	август
	број клопки			
слаб напад	54	36	57	22
средњи	5	67	5	2
јак	0	1	0	0
укупно	59	104	62	24

У газдинској јединици „Звезда“ највећи улови су за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњака који су утврђени у 52 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 3500 јединки у једној клопци ,просечни улов је 898 јединки по клопци.

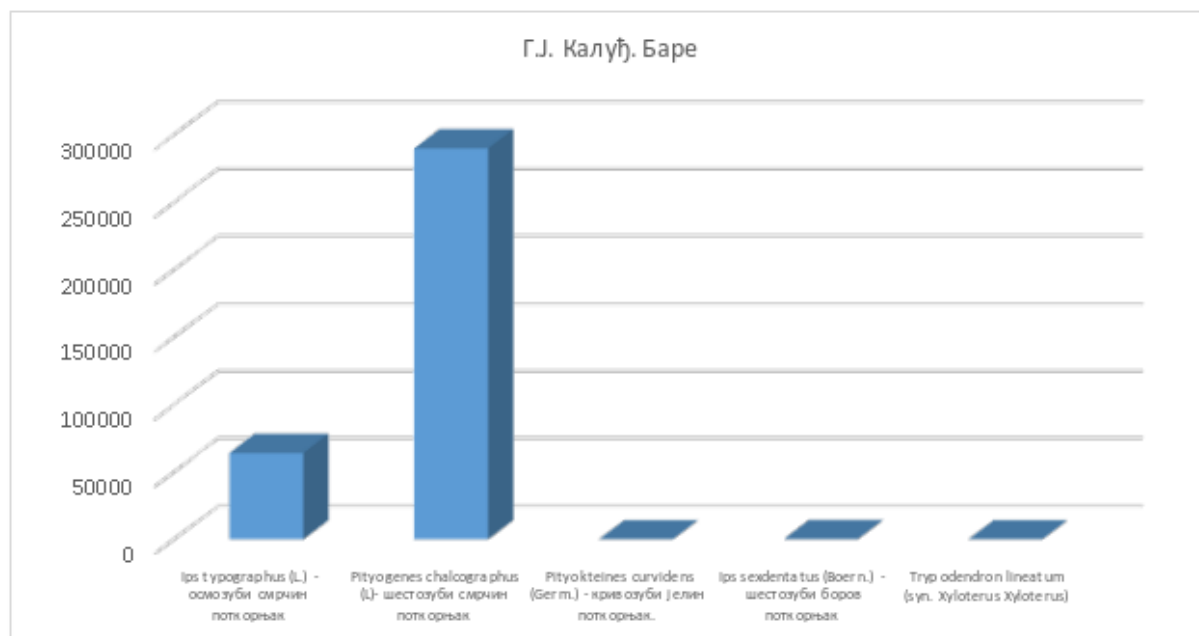
Интезитет напада за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњака приказан је у следећој табели:

<i>Ips typographus</i> (L.) -	мај	јун	јул	август
	број клопки			
слаб напад	71	45	76	28
средњи	9	7	7	1
јак	0	0	0	0
укупно	80	52	83	29

ГЈ»Калуђерске Баре»

За газдинску јединицу Калуђ.Баре у периоду април-септембар, улови поткорњака су приказани у следећој табели и графикону:

Г.Ј.Кал.Баре					
врста поткорњака	мај	јун	јул	август	свега
<i>Ips typographus</i> (L.) -осм	21336	42140	368	164	64008
<i>Pityogenes chalcographus</i>	91200	193968	2304	2416	289888
<i>Pityokteines curvidens</i> (L.)	0	0	0	0	0
<i>Ips sexdentatus</i> (Boern.)	45	25	10	50	130
	112581	236133	2682	2630	354026

У газдинској јединици Калуђ.Баре највећи улови су за *Pityogenes chalcographus* (L)-шестозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 19 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 54026 јединки у једној клопци ,просечни улов је 13177 јединке по клопци. Интезитет напада за *Pityogenes chalcographus* (L)- шестозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

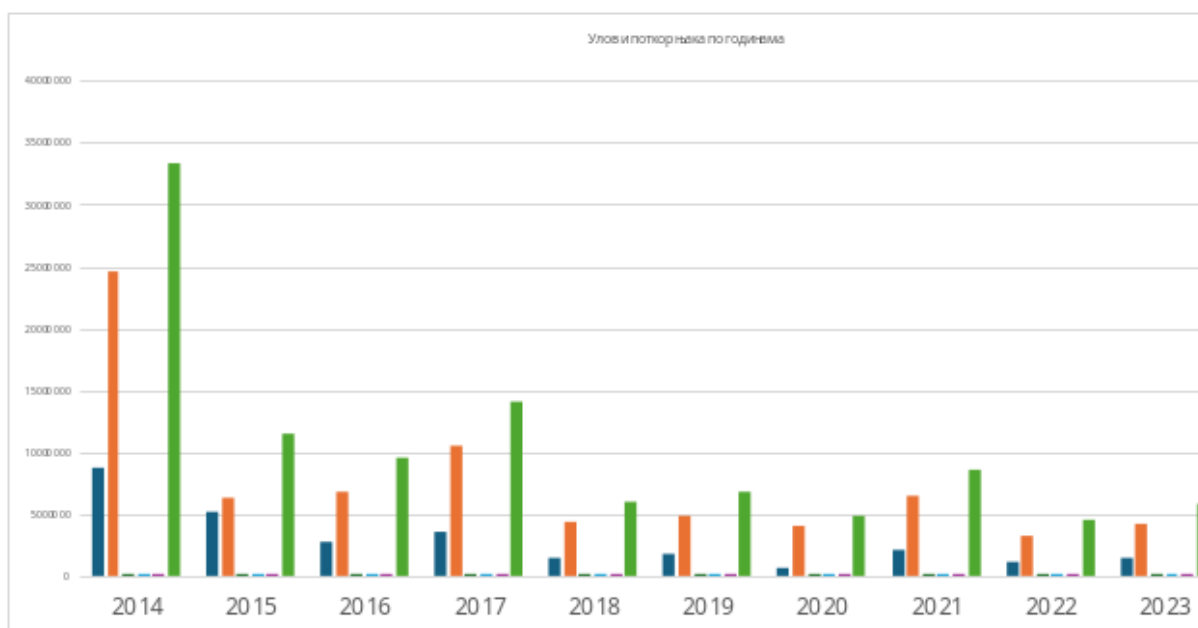
<i>Pityogenes chalcographus</i> (L)	мај	јун	јул	август
	број клопки			
слаб напад	11	10	20	2
средњи	8	5	0	0
јак	0	5	0	0
укупно	19	20	20	2

У газдинској јединици „Калуђерске Баре“ највећи улови су за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњак који су утврђени у 19 ловних клопки са највећим појединачним уловом од 12604 јединки у једној клопци ,просечни улов је 2909 јединки по клопци. Интезитет напада за *Ips typographus* (L.) -осмозуби смрчин поткорњак приказан је у следећој табели:

<i>Ips typographus</i> (L.) -	мај	јун	јул	август
	број клопки			
слаб напад	9	10	20	2
средњи	9	5	0	0
јак	1	5	0	0
укупно	19	20	20	2

На основу прикупљених података за 2024 годину и упоређивања са протеклим

десетогодишњим периодом може се закључити да је бројност поткорњака сипаца у очекиваним границама око 5 милиона јединки, што говори о њиховом сталном присуство без већих штета по опште здравствено стање и може се констатовати да се напади поткорњака смањују из године у годину. Праћење здравственог стања шума, спровођење мера заштите од биљних болести и штетних инсеката, као и санација оштећених површина су кључни сегменти управљања шумским ресурсима на подручју Националног парка „Тара“. Очување и унапређење шумских екосистема представља приоритет како би се осигурала дугорочна одрживост и биодиверзитет ових шума.

8.4. Стање животињских врста

8.4.1. Стање фауне

Досадашњим истраживањима идентификовано је 57 врста сисара. Од тога 30 врста је строго заштићено, при чему је највећи број припада реду слепих мишева. У оквиру мониторинга стања фауне, мрежа камера на подручју парка забележила је активност више врста сисара, као и неких врста птица.

1. Мониторинг медведа

Мониторинг фауне вршио се у оквиру више активности: путем инфрацрвене детекције,

маркирање, сателитског праћења активности јединки мрког медведа.

Мониторинг фауне инфрацрвеном детекцијом

Праћење фауне инфрацрвеним камерама врши се у оквиру постављене мреже камера. Камере су постављане у оквиру квадрата 3х3км. Циљна врста праћења је мрки медвед. Поред мрког медведа камере бележе активност низа других врста. Више камера је постављено на самим хранилиштима пошто је ту већа концентрација животиња. На терену је за праћење је у односу на претходно постављених 20 камера преостало само 15 камера због крађе од стране непознатих лица.

Врсте забележене инфрацрвеном детекцијом 2024.година:

Локалитет	Забележена врста
Звезда	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Canis familiaris</i>
Козји рид окапина	<i>Felis silvestris, Vulpes vulpes, Martes martes, Mustela nivalis, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, Scotophilus rusticola, Pyrrhula pyrrhula, Parus ater Sitta europaea, Fringilla coelebs, Garrulus glandarius, Turdus merula, Turdus pilaris, Erithacus rubecula</i>
Сува глава	Украдена
Шљивовица1	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Canis aureus, Vulpes vulpes, Corvus corax</i>
Шљивовица2	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Canis aureus, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Garrulus glandarius, Fringilla coelebs, Turdus merula, Corvus corax, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Шљивовица3	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Canis familiaris</i>
Маказе 2	<i>Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus</i>
	<i>Felis silvestris, Meles meles, Martes sp, Capreolus</i>

Ласната глава	<i>capreolus, Lepus europaeus, Fringilla coelebs, Turdus merula, Turdus sp, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Гаревине	Украдена камера
Кошаре	<i>Sus scrofa, Capreolus capreolus</i>
Горица гребен	<i>Felis silvestris, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Sciurus vulgaris, Turdus sp, Turdus merula, Canis familiaris</i>
Горица локвица	<i>Sus scrofa, Vulpes vulpes</i>
Горушице1	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Garrulus glandarius, Fringilla coelebs. Turdus merula, Turdus sp, Corvus corax, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Горушице2	<i>Ursus arctos, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Buteo buteo, Tetrastes bonasia, Garrulus glandarius, Parus cristatus, Turdus sp, Turdus merula, Corvus corax, Canis familiaris</i>
Јагошница1	<i>Ursus arctos, Felis silvestris, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, sova, Buteo buteo, Dryocopus martius, Garrulus glandarius, Turdus merula, Columba palumbus, Bos sp, Canis familiaris</i>
Долови	
Црвени поток	<i>Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Erinaceus concolor, Sciurus vulgaris, puh, Picoides tridactylus, Troglodytes troglodytes, Fringilla coelebs, Parus cristatus, Parus sp, Troglodytes troglodytes, Erithacus rubecula, Turdus pilaris, Turdus philomelos, Turdus viscivorus, Turdus merula, Sitta europaea(!?), Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Козји рид окапина	<i>Ursus arctos, Felis silvestris, Rupicapra rupicapra. Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, puh, Scolopax rusticola, Garrulus glandarius, Parus cristatus, Turdus sp (drozd), Turdus merula</i>

Праћење мрког медведа обележавањем ГПС - ГСМ огрлицом

Захваљујући подршци донатора и Министарства животне средине тренутно се прате две јединке мрког медведа. Мрки медвед Дамњан једна од крупнијих јединки која је маркирана на

Досадашње активности на мониторингу ове врсте, допринеле су доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

Праћење популација Панчићевог скакавца је од изузетног значаја узимајући у обзир угроженост и важност врсте. Светска популације ове врсте је искључиво распрострањена на подручју Националног парка Тара. Досадашње активности и сарадња са ПМФ-ом из Новог Сада су допринеле доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

У јуну и октобру месецу 2024. године на ширим просторима Националног парка „Тара“ истраживана је присутност, стање, бројност и динамика популација ендемичне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphula serbica*).

Од 18 локација које су биле предмет обиласка, на 14 су регистроване јединке Панчићевог скакавца а на 4 не. Укупно је забележено 50 јединки ове врсте на обиђеним локалитетима. Уочено је варирање бројности популација и карактеристика јединки у складу са временским условима.

4. Стање дневних лептира

Посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ које су током године праћене су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV). Најмања бројност и распрострањење, далеко мање од очекиване, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*, који је од свих потенцијалних забележен на само 2 локалитета и то са малим популацијама. Ова врста је до сада налажена на више локалитета, у свим деловима НП „Тара“.

И у 2024. години су праћене посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ а то су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV). Најмања бројност и распрострањење, далеко мања од очекиване, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*. Ова врста је у прошлости налажена на више локалитета, у свим деловима НП „Тара“.

У 2024. години је потрага за овом врстом лептира обухватила велики број локалитета која по типу станишта одговарају овом лептира, као и жедњаку, биљци хранитељки аполона. Међутим, овај лептир је пронађен на свега два локалитета са малим популацијама. Истраживањима је утврђен велики број потенцијалних станишта за овог лептира, али је на великом броју њих примећено на су девастирана вађењем камена за потребе изградње шумских путева,

чиме се директно угрожена.

Parnassius apollo

5.Подземна фауна

Мониторинг подземне фауне Националног парка „Тара“ врши се у сарадњи са Српским Биоспелеолошким Друштвом са седиштем у Новом Саду. Претходних година су забележене нове врсте за науку на овом подручју. Једна је мокрица из рода *Troglocyphoniscus*. Овај род је до сада био познат са три пећинске врсте, острво Мљет, Невесиње и околина Вероне. Врста је откривена у Вучјој пећини у Јагоштици. Друга врста је косац из рода *Cyphophthalmus*, блиска са новом врстом из Топле пећине и Вучје пећине. Откривена је у јами на Великој ливади на Митровцу.

Оно што се кристалише након друге године истраживања је да се на Тари се могу издвојити две јасне целине са специфичним саставом пећинских организама. Једна је Звијезда, а други Тара од Алушке планине до Калуђерских Бара. Сваки од ових простора има специфичне (претежно ендемичне) представнике који су мање или више блиско сродни са представницима оног другог. Остаје да је најбогатији објекат подземном фауном Вучја пећина у Кнезовима-Јагоштица.

6.Фауне водоземаца и гмизаваца

На подручју Националног парка Тара је до сада забележено 23 врсте херпетофауне, односно гмизаваца и водоземаца.

Најзначајнији је налаз источног главатог мрмољка (*Triturus macedonicus*). Врста је од међународног значаја за заштиту и налази се на Светској црвеној листи у статусу VU (рањива врста). Такође је строго заштићена дивља врста у Републици Србији, а налази се и на Додатку II и IV Директиве о стаништима Европске Уније (Annex II & IV, Habitat Directive), ова врста је једна од приоритетних за успостављање Натура 2000 подручја у Републици Србији. На локалитету Баре, у Заовинама, је 2020. године потврђена ова врста, а у 2022. години на овом локалитету региструје се присуство ове врсте у ларвеном стадијуму. Забележено је 5 одраслих јединки у 2023.години на локалитету Баре.

Забележене су и следеће врсте *Bombina variegata*, *Salamandra Salamandra*.. Од гмизаваца су забележени представници *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, као и *Vipera ammodytes*

8.4.2.Ловна фауна

Управљање популацијама ловних врста дивљачи у 2024. години, првенствено се односио на утврђивање бројног стања дивљачи по врстама (дивокоза процена 380 јединки, срна - 560 јединки, дивља свиња - 100 јединки, вук - 16 јединки, шакал-30,лисица - 100 јединки и зец-536), планирање развоја популације дивљачи у току ловне године, план набавке и утршка хране и контрола популације кроз планирани одстрел. Стање ловне популације је добро, појављују се и јединке јелена у пределу Калуђерских Бара и Шљивовице.

Од трајно заштићених (неловних) врста дивљачи у смислу категоризације наведене у члану 20. Закона о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/10) и побројаних у члану 6. Правилника о проглашавању ловостајем заштићених врста дивљачи („Службени гласник РС“, бр. 9/2012), на подручју ловишта „Тара“ стално бораве следеће врсте:

Сисари (Mammalia):

Мрки медвед (*Ursus arctos*) - 58 јединки

Видра (*Lutra lutra*) - 30 јединки.

Заштита неловних врста дивљачи одвијало се кроз активности у циљу спречавања узнемиравања јединки, уништавања станишта и противзаконитог коришћења.

Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања

Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања.

8.4.3.Риболовна фауна

Риболовним водама Националног парка Тара, управљало се на основу Годишњег програма унапређења рибарства за 2024.годину, усаглашеног са Програмом управљања рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2023.година.

Активности на праћењу стања риболовних вода одвијале су се кроз редовну контролу риболовних вода у Заовинама и Перућцу. Рибарско подручје „Национални парк Тара“ користи се искључиво, за рекреативни риболов, тако да се издају дозволе само за ту врсту риболова. Спортски риболов вршио се на врсте: скобаљ, пастрмске рибе, плотица, клен, укљева, шаран, греч, сом и друге врсте.

Акумулација (Заовљанско језеро) чини површину од 430 ха воденог огледала, где у већем делу приобаља нема приступних путева па се контрола риболова одвија углавном из чамца. Риболовне воде су и акумулација "Спајићи", језеро "Крушчица", језеро "Црно Осоје", потоци "Црно Осоје", Змајевачки поток, Јаревац, Батурски и Караклијски Рзав, река Рача, река Дрвента, река Врело, Омарско врело, Локића поток).

На основу анализе узорака и анкета рибочуварске службе и локалних риболоваца утврђено је да риболовне воде рибарског подручја Националног парка „Тара“ насељавају следеће врсте риба:

ВРСТА РИБЕ
SALMONIDAE
Поточна пастрмка (поточна и језерска
Младица <i>Hucho hucho</i> ¹
Дужичаста (калифорнијска) пастрмка
Језерска златовчица <i>Salvelinus umbla</i> ¹
CYPRINIDAE
Клен <i>Squalius cephalus</i>
Скобаљ <i>Chondrostoma nasus</i>
Плотица <i>Rutilus virgo</i>
Бодорка <i>Rutilus rutilus</i>
Речна мрена <i>Barbus barbus</i>
Поточна мрена <i>Barbus balcanicus</i>

Пијор <i>Phoxinus phoxinus</i>
Уклија (зека) <i>Alburnus alburnus</i>
Плиска <i>Alburnoides bipunctatus</i> ¹
Шаран <i>Cyprinus carpio</i>
Сребрни караш (бабушка) <i>Carassius</i>
Лињак <i>Tinca tinca</i>
Гаовица <i>Rhodeus amarus</i>
Црноока деверика <i>Ballerus sapa</i> ²
Црвенперка <i>Scardinius erythrophthalmus</i> ¹
Носара <i>Vimba vimba</i> ¹
Кркуша <i>Gobio obtusirostris</i> ¹
Толстолобик сиви <i>Hypophthalmichthys</i>
Амурски чебачок <i>Pseudorasbora parva</i>
SILURIDAE
Сом <i>Silurus glanis</i>
ESOCIDAE
Штука <i>Esox lucius</i> ²
COBITIDAE
Велики вијун <i>Cobitis elongata</i> ²
Златни (балкански) вијун <i>Sabanejewia</i>
PERCIDAE
Гргеч (бандар) <i>Perca fluviatilis</i>
Шрац <i>Gymnocephalus schraetser</i> ²
Балавац <i>Gymnocephalus cernua</i>
CENTRARCHIDAE
Сунчица <i>Lepomis gibbosus</i>

¹ – врсте риба које су насељавале акумулацију Перућац 1978. године, али које се нису нашле у нашим узорцима у периоду од 2007. до 2021. године.

² - врсте које нису регистроване током узимања узорака у 2021. години, али су нашим ранијим истраживањима у периоду од 2007. до 2018. године забележене и сасвим извесно насељавају воде рибарског подручја „Национални Парк Тара“.

9.ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА

9.1. Евиденција посетилаца

Управљање посетиоцима је једна од значајних активности у сваком заштићеном добру. Национални парк Тара располаже са два центра за посетиоце (Центар за посетиоце у Бајиној Башти и Митровац).

Центри за посетиоце су намењени како групним тако и појединачним посетама, са посебним акцентом на едукативним програмима у тз ” Шумском биоскопу “ на Митровцу. У оквиру центара дају се информације о парку, промотивни материјал, продаја сувенира и изнајмљивање бицикли. За организоване групе посетилаца заштићеном добру са приказаним

презентацијама наплаћује се улазница.

У центрима за посетиоце, укупно је остварено 15.532 посетиоца, што је на нивоу предходне године у истом периоду.

Центар за посетиоце Митровац:

- Домаћи: 10.305

- Страни: 3409

Укупно: 13.714.

Центар за посетиоце Бајина Башта:

- Домаћи: 1678

- Страни: 140

Укупно: 1818.

9.2. Контрола посетилаца

Контрола посетилаца односила се на усмеравање кретања посетилаца, превенцију и сузбијање активности које могу довести до нарушавања стања флоре и фауне, основних обележја парка, као и угрожавања самих посетилаца. У циљу контроле посетиоца спроведене су активности на терену :

- контрола ложења ватре и постављање табли о забрани ложења ватре,
- контрола кретања посетилаца – упућивање на обележене планинарске и шетне стазе,
- контрола посетилаца на видиковцу Бањска стена.

Изградња „улазних капија“ на најпрометнијим путевима уласка у Национални парк Тара, показала се изузетно сврсисходно, не само у контроли уласка у заштићено добро већ и у примени накнаде за улазак моторних возила и обезбеђењу средстава за активностуи у управљању заштићеним подручјем. За осам месеци рада „улазних капија“ (април- децембар 2024.године) остварена је контрола 36.152 возила и накнада од 10.096.207,31 динара.

Наплата накнаде у динарима без пдв:

	месец	Улазна капија К.Баре	Улазна капија Перућац
1.	Април и мај	831.249,88	612.416,60
2.	јун	667.667,37	610.334,04
3.	јул	858.598,79	1.134.083,01
4.	август	1.133.499,00	1.687.765,62
5	септембар	469.916,61	558.249,92
6	октобар	328.416,56	256.916,64
7	новембар	279.999,96	183.333,31
8	децембар	207.040,00	276.720,00
	УКУПНО	4.776.388,17	5.319.819,14

9.3. Активности корисника

У објектима ЈП „Национални парк Тара“ остварено је 615 долазака и 2.414 ноћења.

- „Шумарска кућа“ Митровац - 79 долазака 230 ноћења,
- „Едукативни центар“ Рачанска шљивовица - 74 долазака 330 ноћења,
- „Лугарница“ Предов крст – 46 долазака 248 ноћење,
- „Планинарски дом“ Митровац – 416 долазака 1606 ноћења.

Остварени приход

Приходи од активности информисања, презентације и туризма, износили су 5.904.132,11 динара, што је за 29.35% већи у односу на предходну годину:

- Приход од смештаја: 3.434.242,42 динара,
- Приход од сувенира: 1.867.805,72 динара:
 - Центар за посетиоце Митровац 1.737.899,15 динара,
 - Центар за посетиоце Бајина Башта 104.998,09 динара,
 - Велепродаја сувенира из магацина 24.908,48 динара.
- Приход од услуга 602.083,97 динара:
 - Посматрање медведа 15.000,00 динара,
 - Изнајмљивање бицикли 117.501 динара,
 - Улазнице Црвени поток 24.416,66 динара,
 - Улазнице Шумски биоскоп 70.501,29 динара,
 - Улазнице Ц. Поток и шумски биоскоп 264.330,65 динара,
 - Улазнице Центар за посетиоце ББ 18.916,66 динара,
 - Услуге водича, презентације... 106.417,70 динара.

10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

У 2024.години, укупно остварени пословни приход износио је 482.080.000 динара, а укупан расход износио је 454.110.000 динара.

На основу члана Закона о накнадама за коришћење јавних добара („Службени гласник РС“ број 95/2018) и Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр, 14/2016 и 95/2018-други закон) и Одлуке о накнадама за коришћење заштићеног подручја Националног парка Тара, утврђени износ за накнаде износио је 61.837.648,00 динара, тако да са накнадама од уласка моторних возила, укупан износ накнада износио је

71.933.855,31 динара, што у укупном приходу предузећа износи 14,9%.

У односу на укупно утврђене накнаде (61.837.648,00 динара), укупно је наплаћено 57.822.535,46 динара или 93,5%.

Средства од накнада, коришћена су за уређење простора, опремање и стављање у функцију „ улазних капија“, чување и обележавање граница заштићеног подручја, праћење стања природних вредности, презентацију подручја, санацију и реконструкцију објеката и инфраструктуре, материјалне трошкове управљача и зараде стручних служби управљача.

ЈП "Национални парк Тара"

директор

Драгић Караклић -дипл.инг.шум